

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

**Pedagogická fakulta
katedra primární pedagogiky**

**VOLNOČASOVÉ AKTIVITY RODIN
S PŘEDŠKOLNÍM DÍTĚTEM**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce :	Doc. PhDr. Eva Opravilová
Autor diplomové práce :	Radka Zachová
Studijní obor :	předškolní pedagogika
Forma studia :	kombinovaná
Diplomová práce dokončena:	listopad 2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 21. listopadu 2006

Radka Zachová

Ráda bych na tomto místě poděkovala především vedoucí diplomové práce, Doc. PhDr. Evě Opravilové, za spolupráci a pomoc při realizaci teoretické a praktické části diplomové práce.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývala problematikou volného času rodin s předškolním dítětem. Záměrem práce bylo zjistit, jakým způsobem tráví volný čas rodiny s předškolním dítětem ve velkoměstě a ve městě. Cílem výzkumu byl pokus zjistit, jaké aktivity a činnosti volí dospělí pro společný čas s dětmi, zda jsou volnočasové aktivity rodin ovlivněny prostředím, ve kterém žijí. Teoretická část se zabývala problematikou volného času rodin předškolního dítěte. Praktická část se zaměřila na zmapování situace ve dvou lokalitách, do jaké míry a jakým způsobem se rodiny ve volném čase věnují předškolním dětem.

Klíčová slova

volný čas, rodina, předškolní dítě, zájmové aktivity, hra, zájmová centra

Annotation

The submitted diploma work was focused on the problems of how the families with pre-school children spend their free time. The main focus was to find out how they spend the free time in cities and towns. The main goal of the investigation was to find out what activities and actions the adults choose for the free time spent with the children, if the free time activities are affected by the environment they live in. The theoretical part of the thesis was focused on the free time of the families with pre-school children. The practical part was concentrated on mapping the situation in two locations, how far and how do the families care about spending the free time with their preschool children.

The key words

free time, family, pre-school child, special interest activities, play, special interest centres

Obsah:

Úvod	7
Teoretická část	8
1 Volný čas	8
1.1 Vymezení pojmu volný čas	8
1.2 Volný čas v historii	9
1.3 Volný čas a jeho základní pedagogické pojmy	11
1.3.1 Pedagogický a psychologický pohled na volný čas	13
1.4 Činnosti v rámci volného času	14
1.4.1 Hra ve volném čase	15
1.5 Rodina a volný čas	17
1.5.1 Volný čas a životní styl rodiny	19
1.6 Volnočasová zařízení (pro rodiny s předškolním dítětem).....	22
2 Předškolní dítě v rodině	24
2.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku	24
2.2 Domov	26
2.3 Počátky výchovy dítěte	27
2.4 Rodiče a děti	30
2.4.1 Vazby členů rodiny	31
3 Rodina	32
3.1 Vymezení pojmu rodina	33
3.2 Vývojové fáze rodiny	34
3.3 Otcovství	36
3.4 Některé aspekty, které se podílejí na atmosféře rodiny	38
3.5 Výchovné styly	42
3.5.1 Autoritativní výchovný styl	43
3.5.2 Liberální výchovný styl	43
3.5.3 Demokratický výchovný styl	44
3.6 Rodina dnes	44

Praktická část	47
4 Výzkumný záměr	47
4.1 Cíle	47
4.2 Hypotézy	47
4.3 Metoda	48
4.4 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku	48
4.5 Průběh výzkumu	50
4.6 Vlastní výzkum	50
4.6.1 Způsob vyhodnocování dotazníků	50
4.6.2 Vyhodnocení dotazníků	51
4.7 Ověření cílů a hypotéz	67
4.7.1 Splnění cílů	67
4.7.2 Ověření hypotéz	70
4.8 Závěr praktické části.....	72
Závěr	73
Závěrečná diskuse	74
Seznam použité literatury	76
Přílohy	79

Úvod

Rodina jako každá sociální skupina připravuje prostředí pro sociální interakci svých členů. Když se mezilidské vztahy rozvíjejí v přátelské atmosféře, stimulují uvolněnou a příjemnou komunikaci mezi jednotlivými členy. V prostředí, kde se nevyskytuje křik, hrozby a posměch, snadněji vzniká pocit štěstí a důvěry. Pro většinu lidí má největší vliv na jejich vývoj prostředí, ve kterém od narození vyrůstají, tedy rodina. Existují rodiny disfunkční, ve kterých jsou vlivy negativní. Naštěstí však existují rodiny, ve kterých jejich členové nacházejí bezpečí, lásku a jistotu. Funkční rodina má tedy pozitivní vliv na vývoj jedince.

Rodič jako osoba, která spoluvytváří atmosféru, je v nejednoduché situaci. Má hned několik důležitých úkolů. Zajišťuje rodinu materiálně a zároveň musí umět „být s“ jejími členy a vytvářet pro ně příjemné, stimulační prostředí.

Rodiče a děti žijí ve vzájemné provázanosti. Rodiče, kteří se rozhodnou založit rodinu a vychovávat děti, potřebují být vyzrálí, připravení nést zodpovědnost za celý proces.

K tomu, aby mohl rodič uspokojovat nejenom základní potřeby dítěte, musí být sám připravený. Jeho potřeby musí být také správně saturovány. Musí sám cítit uspokojení z rodinného soužití a zároveň mít čas na seberealizaci, odpočinek a zábavu.

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, jakým způsobem současná rodina s předškolním dítětem tráví volný čas. Jaké činnosti volí pro společné volnočasové aktivity. Zda rodiče raději svěří své děti do rukou odborníků, nechají svůj čas organizovat jinými, nebo volí aktivity podle svých představ a možností. Zda mají zájem o organizovaný a tématicky zaměřený pobyt s nabídkou her a činností pro děti i dospělé.

Domnívám se, že způsob trávení volného času a míra využívaných podnětů je ovlivněna specifickou nabídkou prostředí, ve kterém ta která rodina žije. Z tohoto důvodu se ve svém výzkumu zaměřuji na rodiny ze dvou lokalit – velkoměsta a města.

Při sestavování cílů a hypotéz jsem vycházela ze svých profesních zkušeností. Zabývám se přípravou a organizováním víkendových programů pro rodiny s předškolními dětmi. Z vlastní zkušenosti soudím, že víkendové programy jsou přínosem nejen pro děti a rodiče, ale i pro pedagogy, kteří se na nich podílí. Vzhledem k tomu, že bych ráda v těchto aktivitách pokračovala, pokusila jsem se prohloubit dosavadní praktické zkušenosti studiem teorie a výzkumem.

Teoretická část

1 Volný čas

Literatura dokládá, že volný čas je pro lidi už od dávných věků doba, kdy se odpoutají od povinností a starostí s nimi spojenými. Volný čas dává prostor věnovat se činnostem, které má člověk rád, při kterých je mu dobře. Teorí i praxí volnočasových aktivit se zabývá pedagogika volného času. Jedním z jejích cílů je naučit člověka nakládat s volným časem tak, aby mu byl ku prospěchu. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003)

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Pojem volný čas je v odborné literatuře vysvětlován různě, proto je níže uvedeno několik definic se kterými je možné se setkat.

„Volný čas, je čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, J., Walterová, E., Mareš,.....)

Vážanský (2001) vidí volný čas jako rozsáhlou sféru, která není ovlivňována pouze vlastními pravidly, zákony a normami. Je součástí dění průmyslově společenského systému, organizacemi lidí a moderní civilizací, těmi je i determinován. Dále píše o tom, že volný čas umožňuje svobodnou volbu činností, které si člověk vybírá bez ohledu na společenské povinnosti. Zahrnuje aktivity a činnosti, které si vybírá dobrovolně. Ty člověku poskytují uspokojení, příjemné zážitky. Volný čas je doba, kterou si člověk vyčlenil z pracovních povinností. Vliv na rozvoj volného času má industrializace. Míra pracovního vytížení určuje prostor pro volný čas.

Hofbauer (2004) definuje volný čas jako čas ve kterém člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, „jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce nutností zachovat a rozvíjet svůj život.“ Pokračuje o trochu více srozumitelnějším popisem. Volný čas charakterizuje činnostmi, do kterých člověk vstupuje s očekáváním, účast v nich je zcela dobrovolná, na základě svobodného rozhodnutí, činnostmi přinášejícími člověku příjemné zážitky a uspokojení.

Pávková (1999) při vymezování pojmu od sebe odděluje dvě sféry – sféra povinností a sféra volného času. Dále se v definování pojmu přiklání k již popsaným tezím, že se jedná o činnosti, které dělá člověk dobrovolně a rád.

Existuje velká řada pokusů definovat tento pojem. Důležité je, že volný čas je doba, kdy člověk může relaxovat, nabývat sil, může se věnovat svým koníčkům, zálibám, může nakládat s časem dle svého uvážení a svých priorit.

1.2 Volný čas v historii

Tato kapitola nabízí pohled do historie a všímá si základních momentů ve vývoji volnočasových aktivit.

Olivová (1979) v knize Lidé a hry se zabývá okamžikem, kdy si lidé uvědomili potřebu volného času. V podstatě to byly chvíle, kdy nelovili, nesháněli obživu, nezabezpečovali obydlí atd. Ruku v ruce se zkvalitňováním pracovních nástrojů roste i míra volného času.

Olivová (1979) čerpá informace a poznatky z jeskynních maleb (je to v podstatě jediný zdroj informací). V pravěkých kulturách byla veškerá činnost člověka motivována jediným cílem, a to přežít. Hlavní denní náplní byla „práce“, lov a výroba nástrojů. Nicméně již při těchto činnostech lidé projevovali své dovednosti, měli možnost uplatnit své fyzické ale i mentální dovednosti. Zvěř uštvali během, vymýšleli taktiku při lovu, vymýšleli a zdokonalovali pracovní nástroje a zbraně.

U malých dětí byla soutěživost a snaha „zvítězit“ patrná při iniciačních slavnostech. Děti totiž, aby se staly právoplatnými členy skupiny, musely absolvovat speciální výcvik, naučit se pracovat s nástroji a vyrábět. Děti se první dva roky učily pohybu a řeči. Starší děti absolvovaly tzv. přípravné období. Konec přípravného období nastal sexuální dozráním. Když tento okamžik nastal, musel jedinec předvést před skupinou, jak se připravil do společnosti dospělých. Konaly se iniciační slavnosti. Výrazně specifikované na mužské a ženské. Byly jakousi formou zábavy.

Tím, jak lidé zdokonalovali lovecké nástroje, urychlovali lov. Ve chvíli kdy mohou potravu nahromadit a uchovat, začínají mít více volného času, více času na odpočinek. Do jejich života začínají vstupovat slavnosti. „Slavnosti jsou první zárodeční formou rodícího se volného času, byly nejjednodušší a základní formou individuální seberealizace, odpočinku a zábavy.“ (Olivová 1979, s.19)

Dobu oddechu využívali pravěcí lidé převážně k uspokojování svých pudů a instinktů

- jídlo a pití
- masový sex
- fyzické a pohybové aktivity – kolektivní tanec

Tanec je soubor základních pohybů rukou, trupu a nohou, byl doprovázen škálou nejrůznějších zvuků, výkřiků, bouchání – zárodeční formy hudby. Zvuky udávaly rytmus a rychlost celé skupině – byl nejjednodušší formou organizace. Tanec působil výrazně na psychiku člověka. Kombinace zvuků a pohybu vedla k uvolnění emocí, člověk se zbavoval napětí. Společné zážitky přispívaly k upevnění vztahů ve skupině – svazků v komunitě.

Nad organizováním volného času rodin během vývoje „drží ruku“ stát, církev, různé organizace, a když jdeme do současnosti, nad trávením volného času rodin, nad výběrem aktivit pro volný čas, hrami a jinou zábavou „stojí“ organizace s odborníky, kteří nabízejí rodinám nejrůznější aktivity. (Olivová, 1999)

Pávková (1999) se v knize Pedagogika volného času věnuje historickému vývoji výchovy ve volném čase. Lidé si stále více uvědomují důležitost volného času pro regeneraci. Pro další vývoj „volného času“ je důležitý fakt, že poměr volného času se zvětšoval na úkor pracovní doby.

Co se týká dětí, lidé si velmi brzy uvědomili, že pokud se o ně někdo nestará, vyrůstají z nich malí rebelové. Tento „moment“ umožnil zrod aktivit a zařízení volného času. Různé aktivity a možnost jejich výběru, umožňovaly osvobodování se od dosavadních „sociálních vazeb a výchovné podřízenosti“ (v rodině i ve školách). Vznikem a rozvojem zařízení a aktivit volného času bylo podpořeno úsilí omezit a zrušit direktivní podřizování se dítěte rigorózně pojaté rodinné a školní výchově. Tím do popředí vstupuje zájem o nové stránky osobnosti. Rozvoj umělecké a tělesné výchovy, pobyt v přírodě...

Reformy přinesly změny v pracovním prostředí. Lidé začali pracovat odděleně od domova. Současně vznikají místa, kde mají lidé možnost trávit svůj volný čas. Bohatší lidé si začali budovat „víkendové domy“ mimo město. Ve městech vznikají kluby, spolky, kavárny. Společenské prostředí se rozděluje na domov, pracoviště a místa pro zábavu.

Pávková (1999) nastiňuje vývoj volného času od 2. poloviny 19. století až do první světové války, kdy nastává řada dalších důležitých momentů v utváření „prostoru“

pro volné chvíle lidí – požadavek ze strany dělníků na zkrácení pracovní doby pro dospělým, mládeži i dětem, počátek činnosti spolků a klubů (hudebních, tělovýchovných, divadelních), pořádání výletů a slavností. Dochází tak k oslabení času na práci a zvětšuje se míra volného času. Vznikají nové instituce za jejichž vznikem stojí obce, různá sdružení dospělých a mládeže, pedagogové a lékaři. Pávková (1999) dále uvádí, že v počátku krystalizovaly dva hlavní druhy zařízení, které přetrvaly do současnosti:

- 1) zařízení s původním určením pro dospělé – hřiště, cvičiště, tělocvičny Sokol
- 2) zařízení zaměřená pouze pro nejmladší věkové skupiny – nové prostory (kluby a sportovní zařízení při školách), dětské zahrady, klubovny (YMCA, YWCA), skautské klubovny, knihovny

1.3 Volný čas a jeho základní pedagogické pojmy

Tato kapitola se věnuje pojmům, se kterými se hlavně pedagog setká při studiu výchovy ve volném čase. Jedná se o krátké seznámení s pojmem volný čas.

Podle Úmluvy o právech dítěte mají děti právo na kvalitní využívání volného času. Některým dětem je toto právo odepřeno nebo potlačováno. Například dětem přetěžovaným školními povinnostmi nebo naopak dětem, které jsou přetíženy zájmovými aktivitami. Hájek (2003) pokračuje výčtem dalších důvodů, kdy si děti nemohou užít volný čas ku svému prospěchu. Oproti tomu existují jedinci, kteří mají volného času nadbytek, ale nedokáží ho využít.

Významnou roli ve využívání volného času dětí má rodina – vzory rodičů a příbuzných. Další, kdo má vliv na volný čas dětí, jsou učitelé ve všech druzích a stupních škol. Ty jsou zdrojem nabídky zájmových aktivit, mohou se stát koordinátory a zprostředkovateli předávání informací o možnostech využívání volného času v regionech. „Pedagogické ovlivňování volného času dětí i mládeže je náročná činnost, od pedagogů požaduje promyšlenou profesní přípravu, schopnosti a vlastnosti.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 22)

Volnočasové aktivity se odehrávají v rozmanitých prostředích:

- školy a školská zařízení
- zařízení pro výchovu mimo vyučování
- domácí prostředí
- veřejná prostranství

(Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003)

Pávková (1999) zdůrazňuje důležitost prostředí, ve kterém volnočasové aktivity probíhají. Důraz klade hlavně na bezpečné prostředí, ve kterém se nikdo necítí ohrožen. Pro dítě předškolního věku je takovým prostředím rodina. Pokud se zapojí i rodiče do využívání volného času dětí a pokud jsou dětem dobrými vzory, je pak celý proces nasměrován pozitivně.

Cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince dobře a kvalitně využívat svůj volný čas. Pochopit jeho hodnotu a umět čas organizovat a naplnit ho tak, aby byl přínosem. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003) Co se týká obsahu a náplně volnočasových aktivit, především jsou to činnosti vycházející ze zájmů účastníků. Konkrétně je popisuje Pávková (1999) jako činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové. Hájek (2003) rozlišuje konkrétněji – aktivní a receptivní, rukodělné, přírodovědná zájmová činnost, tělovýchovné činnosti.

Co se týká metod, setkáme se v souvislosti s výchovou ve volném čase s těmito:

- metody názorné
- metody slovní
- metody praktických činností

Formy výchovy ve volném čase rozlišujeme na

- organizované činnosti
- spontánní činnosti – zařízení nabízí jen podmínky, prostředí a vybavení

Výchova ve volném čase může probíhat ve formálně ustanovených skupinách nebo individuálně. Pro úspěšnost výchov ve volném čase je důležitá motivace, která podporuje k aktivitě a druhotně vytváří návyky užívání volného času.

Vážanský (2001) se opírá o autory, kteří se volným časem zabývali. Poukazuje na funkce volného času. Zaměřuje se především na psychickou stránku člověka, a to ve smyslu rozvíjení individuality a pocitu sounáležitosti. Velmi důležité je, že volný čas umožňuje pozitivní zážitky a podněcuje v člověku tvůrčí sílu.

Hofbauer (2004) představuje odborníky, jejichž díla přispěla do teorie volného času. Např. Michael Damay, který již před první světovou válkou vydal soubornou práci, ve které vymezil biologickou, politickou a pedagogickou dimenzi volného času. Joffre Dumazedier představil psychologickou stránku, která vyrovnává zčásti vliv práce. „Zahrnuje očekávání a naději osvobození požadavků pracovního procesu a dalších zátěží života.“ (Dumazedier in Hofbauer, 2004)

Soudobý francouzský sociolog Roger Sue, uvádí tyto funkce volného času:

- psychosociologická
- sociální
- terapeutická
- ekonomická

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Nicméně míra ovlivňování záleží na věku dětí, na jejich mentální a sociální vyspělosti a charakteru rodinné výchovy.

Je vidět, že volný čas byl předmětem zájmu řady odborníků, zároveň je překvapující, že poznání významu volného času dětí, mládeže a dospělých vzrůstalo zejména od poloviny šedesátých let minulého století. Začaly se vytvářet podmínky pro jeho rozšiřování – zkracovala se pracovní doba dospělých, zavedl se pětidenní pracovní i školní týden. Stále se rozšiřovalo a rozširuje spektrum účastníků volnočasových aktivit. Význam volného času byl analyzován a vzniká tak nový obor – pedagogika volného času.

1.3.1 Pedagogický a psychologický pohled na volný čas

Pedagogický a psychologický pohled na volný čas bere v úvahu individuální a věkové zvláštnosti ve volném čase a je schopný posoudit, do jaké míry přispívají k uspokojování biologických a psychických potřeb člověka.

Úkolem pedagogického působení je zejména:

- podporovat aktivitu dětí a mládeže
- poskytovat prostor pro jejich spontaneitu
- uspokojovat potřebu nových dojmů
- vést k seberealizaci
- zprostředkovávat sociální kontakty
- poskytovat pocit jistoty a bezpečí

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Zvláště pak ve specifických prostředích jako je velkoměstské sídliště, prostředí ve kterém děti mají sníženou možnost hrát si v přirozeném prostředí. Tento názor je v dnešní době na místě. Jakýsi nepedagogický, ale výchovný dohled by měla zajistit i rodina.

1.4 Činnosti v rámci volného času

Podle Pávkové (1999) se pod pojem volný čas běžně zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.

Na rozdíl od pedagogického slovníku Pávková (1999) vymezuje činnosti, které do volného času z hlediska dětí a mládeže nepatří. Je to vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče). Ale i z těchto činností si někteří lidé vytvořili svého koníčka (v době starověku bylo jídlo a pití zájmem lidí, dalo by se říci, hlavním).

Proč je tendence organizovat dětem volný čas? Podle Pávkové mají děti relativně hodně volného času. Rodina by měla mít největší zájem na tom, jak děti tráví volný čas. Nicméně dnešní rodiče na to nemají dostatek času, chybí jim potřebná kvalifikace a dostatek materiálního vybavení.

Institut dětí a mládeže MŠMT ČR uskutečnil v roce 1994 výzkum volného času rodin s dětmi. Výzkum se prováděl v rodinách s dětmi ve věku do 15 let. Z tohoto výzkumu je možné vidět, které činnosti nejčastěji rodiče a děti volí v rámci volného času.

1. sledování televize a videa
2. hraní různých her, povídání si
3. četba časopisů a novin
4. procházky
5. poslech reprodukované hudby
6. četba knih

Těmto činnostem se věnují rodiny, dle výsledků výzkumu, přes týden, a to jednou či několikrát denně nebo jedenkrát týdně, obecně však poměrně často. Je zajímavé, že v průběhu víkendu se činnosti mnoho nemění, objevují se navíc návštěvy příbuzných, sportovní aktivity, společné koníčky.

Rodiče míní, že mají méně volného času vlivem větší pracovní vytíženosti, která narostla po roce 1989. Muži cítí svou pracovní vytíženost o mnoho větší než ženy. Muži a ženy ve svém volném čase vyčleňují čas „pro sebe“, který tráví mimo domov, bez

manžela a bez dětí. Nejčastějšími činnostmi „pro sebe“ jsou přitom hobby, koníčky, setkávání s přáteli, sport (u mužů) a přátelé a známí, koníčky, hobby, vzdělávání (u žen).

Další část výzkumu zjišťovala nejčastější aktivity v rámci zájmových kroužků.

Těmi jsou:

1. sport
2. jazykové kroužky
3. hra na hudební nástroj
4. taneční kroužky

V současné době existuje mnohem více organizací a dětských sdružení než v minulosti, nicméně organizovanost dětí je poměrně malá – nejrozšířenějšími jsou Sokol, Skaut a Junák. (Kudová, 1995)

1.4.1 Hra ve volném čase

Člověk si rád hraje, ať je velký či malý. Hraje si rád ve společnosti jiných lidí i sám. Některé herní aktivity se opakují, ale přesto se jim s chutí věnuje. Hra působí intenzivně na vývoj každého člověka. (Spousta, 1996)

Existuje řada definic hry. Většinou sledují motiv hry a proč si člověk hraje. Pedagogický slovník definuje hru srovnáním s prací a učením, jako další aktivitu. „Forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 78)

Definice dále mluví o aspektech, které hra má. Pro příklad: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, rekreační. Některé hry vyžadují speciální pomůcky. Herní činnosti jsou pro jednotlivce, dvojice, malé i velké skupiny. Velká pozornost při hře je věnována jejímu průběhu. Spousta (1996) hru představuje jako obsáhlý a všestranný jev. Hra velmi intenzivně působí na člověka od narození, je činností ve většině případů dobrovolnou a spontánní.

Sociologický slovník nabízí výklad hry takto: „Specifická lidská činnost, která se řídí zvláštními pravidly. (Jandourek, 2001, s. 98) Hra je převažující činnost dětského věku – práce je převažující činnost pro dospělého.

Dítě nechápe rozdíl mezi prací a hrou. Helus (1984) uvádí tento příklad: „Matka pracuje okolo domácnosti, dítě na ní visí a matka posílá dítě hrát si s hračkami....“ a

pokračuje „...z hlediska dítěte si dospělí hrají dost zbytečně, neúčelně. A je tedy zcela logické, že si žádá, aby si hráli účelněji – tj. s ním. Ve hře dítě poznává svět, rozvíjí fantazii i myšlení. Ve hře je ale i zábava, která přináší příjemné citové ladění. A co může být lepšího, než když se toto příjemné citové ladění spojí s osobou mámy, táty a těch ostatních v rodině.“ (Helus, 1984)

Dítě si hraje v rozsahu a formě, která odpovídá jeho úrovni zralosti. Hra tedy vzniká z jeho vnitřní potřeby a „významně působí na život dítěte jak v oblasti kognitivní, tak v oblasti sociální.“ (Koťátková, 2005, s. 19)

Z řady odborných prací víme, že dětská hra není zbytečnou činností. Dítě si hraje a potřebuje si hrát už od kojeneckého věku. Matějček (1986) říká, že jakmile kojeneček ve čtvrtém měsíci uvolní ruce a paže z asymetrické polohy, začne si s nimi hrát. Poznává předměty ve svém okolí. Později si k nim doleze. Hra se zdokonaluje až v hru dospělého. Matějček dále popisuje k jakým důležitým procesům dochází:

- hra dítě aktivizuje
- hra drží nervový systém dítěte v pohotovosti, cvičí vzrušení i útlum
- hra zdokonaluje pohyblivost dítěte
- hra dává příležitost k procvičení smyslů
- hra procvičuje schopnost orientace v prostoru a v ploše
- dítě cvičí svůj prožitkový svět
- dítě opakuje a znovu prožívá to, co během dne zažilo

„A tak tedy nepodceňujme dětské hraní. Z hlediska dítěte je to práce a navíc má nesmírnou vývojovou a výchovnou hodnotu. Je to vskutku vážná věc.“ (Matějček, 1986)

Jedním z míst, kde si dítě předškolního věku hraje, je rodina. Z odborné literatury je patrné, že hra v domácím prostředí probíhá ve společnosti sourozenců, rodičů, kamarádů a dalších osob. Dítě má rádo organizovanou hru, avšak vedle toho si rádo hraje „volně“, podle svých představ a momentálních potřeb. Doma má k „volné hře“ dost prostoru (pokud je domov a rodina podnětným prostředím). Další místo, kde se hrou zabývá, je mateřská škola.

Caiatiová, Delačová, Millerová (1995) podporují „volnou hru“ dětí i v mateřské škole. Koťátková (2005) zmiňuje, že „donesla se plánovaly hry pro děti v čase, který měl být poskytnut k volné hře dětí“. Pokračuje dále, že doba pro volnou hru dětí nabízí prostor pro dokončování jiných činností, je chápána některými jako doba nevýznamná. Dospělý sice chápe, že hra je pro dítě důležitou činností, nicméně se snaží stále dítě

vést, omezovat tak prostor pro „volnou hru“. Caiatiová, Delačová, Millerová (1995) pokračují, že většina dětí, které nastoupí do mateřské školy, si umí volně hrát. Pokud se v mateřské škole vytváří cílevědomě herní prostředí, dítě se odnaučí hrát si.

V teorii se často hra staví do protikladu práce (v mateřské škole k zaměstnání). Často se objevuje srovnávání hry s jinými více užitečnějšími činnostmi: „opravdová činnost / činnost bez hlubšího záměru, účelná / bezúčelná, vyučování / hra. V těchto představách pak práce zaujímá prvotní postavení a hra druhotné. Caiatiová, Delačová, Millerová (1995, s. 16) považují: „důsledné oddělování práce a hry, vyučování (zaměstnání) a volné hry za nešťastný a mylný důsledek nesprávného pozorování.“ Pokračují dále myšlenkou, že tento postoj je možné objevit při pozorování práce a volného času. Pokud shrneme tuto myšlenku, je možné říci, že v životě dětí existuje protipól k zaměstnání - volná hra - a u dospělého člověka se jedná o protipól práce - volný čas. Pokud jsou u dospělého volnočasové aktivity podporovány, tak stejně by u dětí měla být podporována volná hra. Je možné říci, že jednou z volnočasových aktivit předškolního dítěte může být volná hra.

Volnočasové aktivity mohou adekvátně naplnit potřeby dítěte. Uskutečňují se v prostředí mateřské školy, zájmových kroužků a jiných k tomu určených institucí. Zde dochází k uspokojování dalších potřeb dítěte, jejichž uspokojování je nezbytné a naléhavé. Nejznámější utřídění potřeb dítěte zpracoval americký psycholog A. Maslow. Potřeby znázornil do pyramidy. Základnu tvoří potřeby fyziologické a následují potřeby spojené s psychikou: 1. potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů / dítě se nebude nudit ani nebude přetěžováno, 2. potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech / dítě získá zkušenosti, poznatky, naučí se zodpovědnosti, pravidelnosti, 3. potřeba prvotních citových a sociálních vztahů / přináší pocit jistoty, 4. potřeba identity, společenské uplatnění a společenské hodnoty / „Já“ podporuje sebedůvěru, sebehodnocení, 5. potřeba otevřené budoucnosti / pro dítě znamená dostatečný prostor pro experimentaci, tvořivé jednání, vytvoření podmínek pro budoucí zájmy pro využívání volného času. (Matějček, 2003)

1.5 Rodina a volný čas

„Hrajte si také se mnou!“ „Hrajme si všichni spolu!“ (Matějček, 1986, s. 133)

Děti rády poslouchají rodiče a prarodiče, při vyprávění příběhů z jejich dětství. Dítě má zkušenosti s dětským světem, je to jeho prostředí. Pokud mu rodiče vyprávějí o

svém dětství, staví se se svými dětmi „na jednu loď“. Přicházejí spolu s rodičem do světa, který je pro dítě známé. „Představují“ si, jak byli rodiče malí, představují si hračky, které měli a srovnávají je s těmi, které mají doma. Přicházejí do kontaktu s představami a fikcí – zdvojení skutečnosti. „Toto sblížení obou rovin, té dospělé a té dětské, sblíží činitele oně hry i vnitřně. Umožňuje identifikaci dítěte s rodiči: oni byli jako já nyní a já budu jednou jako oni teď!“ (Matějček, 1986, s. 132)

Z. Helus (1984) píše o společných večerech rodiny, chvílích, kdy se členové sejdou doma. Večer je čas na odpočinek, hru, na povídání, na upevňování si vztahů společnými chvílemi. Večerní návrat domů mezi své lidi je jistota. Stejně jako dítě tak i dospělý si rád hraje. V pozdějším věku ke hře přibývá učení a v dospělosti práce. Dospělému hra přináší pocity radosti a uspokojení. Je pro ně jednou z forem odpočinku, odpoutání se od pracovních povinností a jednotvárnosti života, rozptýlením od pracovních činností. Nejčastěji se dospělí věnují herním činnostem jako je sport, společenské hry, ale i sběratelství, modelářství, tanec, luštění křížovek atd. Vedle těchto aktivit se velká řada dospělých věnuje svým dětem. Jejich společné činnosti vnáší nové podněty do vztahu, prohlubuje důvěru mezi dítětem a dospělým. Na toto téma se zaměřuje i Matějček (1986).

Rodina je prvním místem, kde se dítě setká s volnočasovými aktivitami. Již v raném dětství se maminka snaží ve chvílích volna zabavit dítě, pohrát si s ním, dalo by se říci, že dítěti organizuje jeho čas. Dítě v raném stadiu má relativně mnoho volného času, do kterého vstupují dospělí, kteří se snaží dítěti připravit zábavu. Jak dítě roste, hledá si zábavu samo. Dospělého si zve k sobě coby partnera. Prvním prostředím, kde získává dítě zkušenost s organizováním volného času, je tedy rodina. Ještě dříve, než začne navštěvovat mateřskou školu, dostane se do jiných nových prostředí, jsou jimi hřiště, herny, centra... v současné době je velké množství míst, která jsou určena pro maminky s dětmi do tří let.

V rodině se tedy dítě má možnost naučit se nakládat s volným časem. Naučí se volit aktivity, které ho zajímají. Zpočátku do výběru zasahují rodiče, protože dítě v předškolním a mladším školním věku teprve poznává rozmanitost volnočasových zájmových aktivit. Tak malé dítě ještě nemá zájmy vyhraněné, teprve se s nimi setkává, objevuje je a právě rodič by měl dítěti zprostředkovat možnost poznání různých aktivit a neupínat se k jedné.

Působení rodiny na dítě se uskutečňuje podle Hofbauera (2004) :

- nápodobou a reprodukcí

- uskutečňováním individuálních i společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině
- citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí.

Hlavním východiskem by měl být dostatek času věnovaný rodiči dětem. (Hofbauer 2004) Pokud dítě tráví společný čas s rodiči, není podmínka, aby dospělý dítěti vymýšlel zájmové aktivity. Velkým přínosem dítěti je účast při běžných činnostech v domácnosti, na zahradě. Tím je podporován u dětí zájem o běžné činnosti, o běžné věci kolem. Dítě se tak naučí tvořivému přístupu k životu. Hofbauer (2004, s. 64) dále zmiňuje, že „aktivity volného času významně spoluvytvářejí také životní styl rodiny a jsou jím zpětně ovlivňovány.“ Aktivní rodina tedy vytváří dětem zdravé prostředí a čelí tak nežádoucím vlivům. Rodiče by rozhodně neměli své děti zahlcovat přemírou aktivit. (Hofbauer, 2004)

1.5.1 Volný čas a životní styl rodiny

V pedagogickém slovníku je možné najít definici volného času, která říká: „Typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. Na převládajícím životním stylu závisí prestiž vzdělání, postoj veřejnosti ke škole aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 288)

Vážanský (2001, s. 174) definuje pojem životní styl jako: „záměrné pěstování některých životních projevů nebo netypického životního způsobu některých jedinců.“ Dále pak uvádí, že životní styl má značný význam hlavně pro lidi do 30 let, jedince s vyšším vzděláním, úředníky, zaměstnance, studenty a žáky. Významu pozbývá u důchodců, zemědělců, osaměle žijících lidí s nižším vzděláním, velmi nízkým příjmem, příslušníci nízkých sociálních vrstev.

Podle Hájka (2003) se životní styl člověka odráží ve způsobu využívání materiálních a sociálních podmínek, v hodnotové orientaci a ve způsobu jednání, v aktivitě člověka. Způsob využívání volného času rodiny je ukazatelem jejího životního stylu. Každý člověk má na volný čas jiný pohled, pro každého má jinou hodnotu. Jsou lidé, kteří mají práci na prvním místě a volný čas je pro ně nevýznamný. Někdy tak dochází k podceňování nebo přeceňování volného času. Bylo by ideální, kdyby člověk dokázal uvést do rovnováhy práci a volný čas. S tímto úzce souvisí hodnotová orientace člověka.

„Jednání člověka ve volném čase lze posuzovat také podle míry aktivity a toho, kolik úsilí je ochoten a schopen vynaložit pro splnění svých plánů a tužeb.“ (Pávková, 1999, s. 29) Někteří lidé se nechávají bavit, než aby vymýšleli zábavu sami svou vlastní. Ukazatelem životního stylu jsou sociální interakce. Z pohledu volného času je významné, v jaké společnosti a s kým ho jedinec nebo rodina tráví. Životní styl rodiny je tedy ovlivněn:

- hodnotovou orientací členů rodiny
- mírou aktivity - pasivní, nechají se bavit
 - aktivní, uskuteční své představy, cíle
- sociální interakcí (vztahy mezi lidmi – s kým a kde tráví volný čas)
- typem rodiny - malá, velká, otevřená, uzavřená
 - věk rodičů
 - počet dětí
 - pohlaví dětí
 - styl výchovy
- zájmy rodičů - jaké si vzájemně tolerují
 - jaký význam jim přikládají
 - kolik finančních prostředků jim věnují

Hodnotová orientace představuje u jedince vůdčí linii, která usměřňuje chování člověka tam, kde nerozhodují jeho „pudy“, zábrany nebo zdánlivě racionální uvažování. Existují dvě rozdílné skupiny hodnot: povinnosti x rozvoj vlastní osoby. Převládá trend poklesu významu hodnot povinnosti a stoupají hodnoty rozvoje sebe sama. (Vážanský, 2001, s. 48) Vážanský (2001, s. 50) použil zmínku F. Romeiss-Strackeho o „diferenciaci životních stylů“, která vypovídá o změně poměru volného času a práce. Stanoviska jsou uvedena v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1 - Specifická hodnotová stanoviska poměru práce a volného času

Styl	Poměr práce a volného času	Výhledové tendence
Pracovně orientovaný styl	Profesní činnost je hlavní smysl života. Volný čas chápe jako zbytkovou kategorii. Slouží k odpočinku, rekreaci, zotavení.	Tendenčně bude ztrácet na významu.

Hedonistický životní styl	Přesun životních zájmů do oblasti volného času, rodiny, soukromí. Je plně prožíván a je protipólem k pracovnímu dni. Práce je nutná pro život a pro užívání vlastního volného času.	Jedná se o revoluční, kvantitativně dominující, spotřební a mobilně orientovaný životní styl. Do budoucna lze očekávat jeho pokles.
Celistvý životní styl	Snaží se naprosto odlišit životní oblast práce a volného času. Obsahuje extrém profesionální práce a dodatečné aktivity ve zbývajícím čase, osvobozeném od práce. Obě životní sféry je možné naplnit smysluplně, ale ne vždy s radostí.	Tento životní styl rychle získává na významu.

Podle H.W. Opaschowskiho (1990), kterého cituje Vážanský (2001), lze do budoucna očekávat vývoj dalšího životního stylu „volnočasově kulturního životního stylu.“ Ten ovlivní chování lidí ve volném čase, celkových zvyklostí a bude mít zpětné účinky na svět práce. Panující pasivní konzumace bude nahrazena životem ve volném čase a bude se vyznačovat těmito znaky: aktivitou a samostatností, spontánností a rozvojem sebe sama, uvolněním a získáním dobrého pocitu (osvobození se od požadavků, stresu), legrace, užíváním si života.

Moderní styl života ve volném čase ovlivňují jak životní situace a objektivní podmínky, tak i subjektivní nároky člověka na průběh životní dráhy.

Demokratický přístup v rodině nabízí prostor pro vyjádření při rozhodování o společných aktivitách, jakých volnočasových aktivit se budou účastnit, jak bude vypadat jejich dovolená atd. „V současnosti se postavení rodiny, její možnosti i zájem působit na volný čas svých dětí výrazně diferencují a umožňují uskutečňovat často značně odlišné alternativy.“ (Hofbauer, 2004, s. 63)

Neustále roste počet lidí, kteří přikládají důležitost realizaci vlastních životních zájmů a volnému času tak připisují hlavní význam. (Vážanský, 2001)

1.6 Volnočasová zařízení (pro rodiny s předškolním dítětem)

Mateřská centra:

- Mateřské centrum je nezisková organizace, občanské sdružení, sloužící hlavně maminkám (ale i tatínkům, babičkám, dědečkům, au-pair, vychovatelům a ostatním) pečujícím o děti od narození do 7 let věku.
- Mateřská centra (dále jen MC) zřizují zpravidla matky na mateřské dovolené, které se zároveň podílejí na jejich samosprávě a zajišťují programy, umožňují matkám s malými dětmi vyjít z izolace, kam se celodenní péčí o dítě dostávají, umožňují tak aktivně trávit volný čas se svým dítětem a s ostatními maminkami a dětmi. MC nabízejí vzájemné naslouchání, výměnu zkušeností a laické poradenství.
- MC umožňují dětem zvykat si nenásilnou formou na nové prostředí, na nové kamarády, učit se s nimi komunikovat a spolupracovat, poskytují dětem mnoho kreativních programů k rozvíjení jejich osobnosti.
- MC jsou založena na principu rodinné svépomoci a vzájemné službě, poskytují společenství, solidaritu a otevřenost všem generacím.
- MC jsou otevřena a dostupná všem sociálním skupinám. V MC se učí rodiny využívat volný čas, proto dochází i k prevenci kriminality.
- MC pomáhají ženám udržovat jejich profesní orientaci a posilují jejich sebevědomí.
- MC pořádají programy pro matky, rodiče, děti: tvořivé, vzdělávací, sportovní, rekvalifikační i jednorázové akce.

YMCA

Cíle:

- usilovat o rovnost příležitostí a spravedlnost pro všechny
- vytvářet a upevňovat mezi lidmi prostředí lásky a porozumění
- v YMCA a celé společnosti podporovat a prosazovat čestnost, opravdovost a tvořivost
- rozvíjet a upevňovat formy vedení a programů, které dokumentují rozmanitost a hloubku křesťanské zkušenosti
- pracovat pro rozvoj celého člověka

(Kampalské principy přijaty v Ugandě v r. 1973)

YMCA Praha patří do rodiny YMCA v České republice a na celém světě. Je nejstarším sdružením v novodobé historii YMCA u nás. Vzhledem k průběžným změnám ve

společnosti i v YMCA, ke vzniku a osamostatňování nových sdružení i na území Prahy, prošlo i toto sdružení určitým vývojem. Rok 2000 však byl rokem stabilizace. Došlo k velkému rozšíření nabídky a aktivity větších samostatně pracujících programů, jako jsou mateřská centra. Velkou událostí bylo otevření centra pro mládež - Ymkária na sídlišti Jižní Město. Činnost YMCA Praha tak není soustředěna jen do centra města, ale její programy se stávají nedílnou součástí kulturního a společenského života na Jižním Městě a Černém Mostě.

Domy dětí a mládeže

- střediska pro volný čas dětí a mládeže
- jsou zařazeny do sítě škol a školských zařízení
- jsou státními zařízeními
- měly by obsáhnout všechny zájmové oblasti
- nabídka je určena dětem předškolního věku a jejich rodičům, dětem školního věku, mládeži a dospělým
- pracují s ohroženými sociálními skupinami, integrují handicapované děti
- jsou zařazeny mezi subjekty plnící úkoly v sociální prevenci a protidrogové politice

Občanské sdružení

- je právní formou sdružování osob z účelem dosažení společného cíle,
 - jde o sdružení občanů vytvořené za účelem společného výkonu určité činnosti nebo splnění určitého cíle (podle zákona o sdružování občanů)
- (Pávková a kol. 1999)

Hřiště

- tradiční, významná součást sítě zařízení
- patří k nim veřejná hřiště pro děti předškolního (s dozorem rodičů) a školního věku
- vybavení: pískoviště, prolézačky, houpačky
- pro děti od 6 do 14 let jsou vybaveny elementy rozvíjející u dětí tvořivost, iniciativu, projevy spolupráce
- hřiště mohou být i bez dozoru rodičů, některá zajišťují dohled placeného dospělého pracovníka
- zvláštní typ tvoří hřiště s pedagogickým dozorem, která umožňují individuální i skupinovou činnost, i dlouhodobou aktivitu

Parky volného času

- jsou přístupné osobám různého věku
- zřizují se v městských parcích, přírodním prostředí, u řeky, v lese, zoologické zahradě
- dále se zřizují tematické parky mimo město (parky pohádek s postavami a budovami dětské fantazie, zahradní, ptačí parky, safari, parky her a sportu)
- cílem je návštěvníky všech věkových kategorií pobavit a odpoutat je od starostí běžného dne

(Vážanský 2001)

Další subjekty pracující s dětmi, mládeží a dospělými

- Sdružení dětí a mládeže
- Junák
- Pionýr
- Sokol
- Základní umělecké školy

2 Předškolní dítě v rodině

2.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Nápadným rysem dětské psychiky je živost a odvaha fantazie. U dítěte v tomto věku pokračuje proces socializace, utváří se názor na svět. S tímto se vyrovnává prostřednictvím hry, kreslení a pohybovou aktivitou. Svět dítěte předškolního věku je pestrý a Matějček ho nazývá „kouzelným.“ Pokud chceme do tohoto světa proniknout a porozumět mu, musíme se seznámit nejen s teoriemi a rysy tohoto období, ale pokud možno věnovat mu čas, žít s ním. (Říčan, 2004)

Ve většině odborné literatury je předškolní věk vymezen obdobím od tří do šesti let. Václav Příhoda (1963) pokládá věk tři let za uzlový bod lidského vývoje. Dítě se postupně začíná uvolňovat od rodinné vázanosti, k tomu napomáhá znalost běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace. Myšlení je však ještě egocentrické, prelogické. Typickým způsobem uvažování je intuice a názorné myšlení zaměřené na bezprostřední děje v okolí. Vágnerová (2000) považuje za typické znaky myšlení egocentrismus, ten se vyznačuje subjektivním pohledem na realitu,

typickým příkladem je to, že dítě si zakryje oči rukama z důvodu, aby ho nikdo neviděl. Langmeier (1998) zmiňuje v souvislosti s egocentrismem antropomorfní myšlení. Vysvětluje ho jako polidšťování. Dalším znakem myšlení je fenomenismus. Dítě si vytvoří obraz reality, upne se na něj a není schopno jej ve svých úvahách opustit. Svědčí o tom fakt, že dítě si vytvoří určitý řád, režim, ten mu dává jistotu, pokud dojde ke změně, dítě je „vyvedené z míry.“

Předškolní dítě nerozlišuje příliš mezi realitou a fantazijními představami. Poznání dítěte se zkresluje na základě tendence interpretovat dění skutečnosti pomocí fantazie. Jedná se o magičnost myšlení a Langmeier (1998, s. 89) ji charakterizuje tak, že dítě „mění fakta podle vlastního přání.“ Absolutismus vede dítě k přesvědčení, že každé poznání je definitivní. Souvisí s potřebou jistoty. Myšlení předškolního dítěte je útržkovité, nekoordinované, nepropojené. Děti dokáží vyřešit dílčí úkoly, ale nejsou schopny si je dát do dalších souvislostí. Příkladem může být to, že dítě umí napočítat do deseti, ale nemá představu o skutečném množství.

Chápání světa a postoj k okolnímu světu dítě vyjadřuje hrou, vyprávěním a kresbou. Jak zmiňuje Langmeier (1998), hra je charakteristickou aktivitou pro celé předškolní období. Hra se objevuje již v raném dětství. Někteří psychologové tuto hru nazývají experimentací. Existuje řada definic hry, různá dělení, neustále se vedou diskuse, kdy je hra prací a naopak. Jisté je, že v předškolním věku se rozšiřuje repertoár her. Za vývojově nejdůležitější považuje Říčan (2004) hry námětové, při kterých se už dítě nespokojí s jedním předmětem, ale ke hře využívá řadu rekvizit a rozmanitých předmětů. Díky fantazii je jeho hra rozvinutější a „bohatší“. Dále Říčan pokračuje, že hra je prostředkem psychoterapie. Vágnerová (2000) se zaměřuje na symbolickou hru, která slouží dítěti jako prostředek k vyrovnání se s realitou. Symbolická hra umožňuje dítěti vyzkoušet si různé role, chovat se podle jeho představ.

Výtvarné vyjadřování dítě zpočátku uskutečňuje „čmáráním“, poté obrázek pojmenuje. Dítě v kresbě také vyjadřuje svůj vztah a postoj k okolí. Jedním z prvních námětů dětí je člověk, který nemá trup. Dítě se v kresbě zaměřuje na to, co je pro něj důležité. Na konci předškolního období má člověk knoflíky, náušnice atd. Výtvarný projev se zdokonaluje, kreslí to co vidí. Poznávání dítěte se necentruje, a to způsobuje i proměnu ve výtvarném vyjadřování.

Důležitým okamžikem v životě předškolního dítěte je postupné uvolňování vazby na rodinu a postupné navazování vztahu k vrstevníkům. Tento vztah se vyznačuje symetričností, rovností partnerů, podobnými kompetencemi. Vztah s vrstevníky

poskytuje méně jistoty, dítě nemůže očekávat ochranu, toleranci. Vznik potřeby kontaktu s vrstevníky svědčí o zralosti osobnosti. Nicméně rodina zůstává i nadále emocionálně významnou autoritou. Rodiče představují pro dítě ideál, se kterým se snaží identifikovat. (Vágnerová, 2000) To vše se uskutečňuje v domácím prostředí, které by mělo dítěti poskytnout bezpečí a klid.

2.2 Domov

Jednou z podmínek pro šťastné dětství je dobrý domov. Šťastné dětství je podmínka pro zdravé utváření lidské osobnosti. Duševně zdraví a zdatní jedinci jsou podmínkou pro vytvoření zdravé společnosti.

Domov vytvářejí nejen rodiče, rodina, ale i společnost. Podle psychologie „domov“ znamená:

- místo, kde se dítě i dospělí cítí dobře; jsou chráněni před vším nebezpečným a neznámým
- místo pro hry, učení, poznávání, místo radostných prožitků
- místo, kde je dítě přijímáno, kde na něj čekají, kam patří
- místo, kde se utváří identita dítěte, formuje se sebevědomí.

K domovu patří:

- stálost prostředí – lidé, věci, přírodní prostředí, okolí (vztahují se k němu zážitky, vzpomínky)
- stabilita domácího řádu – denní program, uspořádání věcí, soustava hodnot, životní styl (stolování, pozdravy, rituály)

Domov je jistota míst, kam se můžeme kdykoliv vrátit. Pokud ale lidé doma nemají na děti čas, u dítěte se střídají a pokud domov tvoří lidé nevyzrálí a nevyspělí „pak ovšem vědomí domova těžko mohou u dítěte vytvořit.“ (Matějček, Rodiče a děti, 1986, s. 176)

Helus (1984, s. 157 – 159) popisuje domov jako zcela zvláštní společenství, jedinečné a neopakovatelné. „Podíl na tvorbě domova je jedním z prvních vkladů dítěte do společenství lidí: dítě už od prvních dnů života, čerpá z pocitu, že má domov, ale tím, že je zde, také prohlubuje pocit domova ve svých rodičích“.

Dítě by se mělo aktivně podílet na spoluvytváření domova a rodiče svou aktivitou učit dítě získávat vztah k věcem doma. Rodiče by tak neměli ztrácet čas a s dětmi malovat, konstruovat, přendávat nábytek, zdobit, vyrábět. Rodiče tak ožívají

lásku mezi členy rodiny a podporují i utváření zdravého sebevědomí dítěte jako rovnocenného partnera. Dítěti by mělo být umožněno také to, aby se spolupodílelo na výchově. Z dítěte by se měl stát (pokud je to jen trochu možné) partner spoluvytvářející domov, přebírající za sebe zodpovědnost.

2.3 Výchova dítěte v rodině

Již v prvobytně pospolném společenství vznikají první prvky a znaky, ze kterých se vyvíjí pozdější pedagogické formy působení na děti – jakožto pokračovatele rodu a rodiny a společnosti. Rodina jakožto společenská instituce prodělala v historii mnoho změn. Robert Alt ve své knize přednášek se zaměřuje na to, jak vznikala výchova ve společenství lidí. Výchova byla chápána jako proces pokračování společenského bytí, trvání a pokroku společnosti.

Znaky výchovy v prvobytně pospolné společnosti:

- stejná výchova pro všechny děti
- všestrannost
- výchova byla uskutečňována při činnostech dospělých – při práci a při společenském životě skupiny
- otevřenost dětí a mládeže přijímat rady od starších

Dítě v této společnosti bylo velmi brzy odpoutáno od matek, mezi 10. a 12. rokem bylo považováno za vychované a ve 14 letech považováno za dospělé.

Vlivy, které formují a jsou podklady procesů specificky pedagogických:

- promyšlené a systematické „zacházení s dětmi“ – dítě je zahrnováno velkou láskou po narození je v přímém tělesném kontaktu s matkou (je nošeno), tancem a hudbou je uklidňováno
- poučování – při účasti dětí při činnostech dospělých, při předávání rad a zkušeností starší generace
- hračky, zmenšené pracovní nástroje – vyrábí je dospělí
- pohádky, bajky, legendy, hádanky – vypravěči jsou zpočátku nejstarší a nejzkušenější členi společnosti, později vznikají zvláštní vypravěči.
- hry

Hra je formujícím prvkem této společnosti, dítě se jejím prostřednictvím vyrovnává s okolním světem, snaží se pochopit ho a najít v něm své místo. Hra je zábavou. Obsah her se liší podle způsobu života společenství. Později se i dospělí

účastní dětských her a hry vymýšlejí s cílem vytváření společenských hodnot. Výchovu a vzdělání tedy uskutečňuje společenství, nikoli instituce, přesto začíná být uvědomělé. Utváří se okruh vědomostí, důležitý pro další život.

Formy učení:

- přirozené učení – je uskutečňováno v běžných situacích života společnosti
- učení neprobíhá v instituci, ale v běžném životním prostředí
- „učitelé“ – jsou lidé, lidská činnost, chování a jednání, které dítě napodobuje a přijímá
- nápodoba

I dospělí si uvědomují, že také oni se mohou učit a získávat nové zkušenosti a poznatky např. cestováním. To platí i dnes a lidé často tuto formu využívají (o tom svědčí vznik univerzit třetího věku, obor andragogika atd.).

Další část nabízí pohled na to, kdo dítě v prvobytně pospolné společnosti vychovával: Společnost byla chápána jako velká skupina – kmen. Rodina byla matriarchální. Většinu péče poskytovala matka. Otec zde hraje roli pouze jako „sploditel“. Žije s rodinou své sestry, děti vychovává a rozhoduje o jejich jměni. Otec má na své dítě vliv až poté, kdy vyroste a začlení se do života ostatních. Sourozenci jsou vychovávateli menších dětí. Děvčata se starají o nejmenší děti, chlapci radí, poučují a vyrábějí hračky. Až když dostatečně fyzicky dozrají, jdou s dospělými pracovat. Roli „učitele“ zde nemá matka, ale starší žena z pospolitě domácnosti, která pomáhá dívkám začlenit se do pracovního procesu s ostatními ženami. Děti jsou ve společenství centrem zájmu a jsou pod neustálou kontrolou dospělých. Ti mohou kdykoliv zasáhnout, pokud se dítě chová nežádoucím způsobem. Děti jsou vedeny ke zodpovědnosti, za své činy si nesou následky sami. Dospělí si váží svých dětí, důvěřují jim, posilují a povzbuzují jejich sebevědomí.

Alt zmiňuje existenci jakéhosi mravního kodexu, který byl platný pro prvobytně pospolnou společnost:

„Pokud tě někdo o něco poprosí, učiň to hned. Pomáhej.

Nemluv nikdy lež. Mluv přímo.

Pokud dospěješ, nehraj si, jsi muž.

Nenabízej lásku dívce první.“

(Alt: Přednášky o výchově na raných vývojových stupních lidstva, s. 199)

Společnost se v procesu zdokonalování a zvyšování životní úrovně začala členit na vrstvy. Vzniká hierarchie ve společnosti. Tím vznikají, v různých vrstvách, i odlišné

požadavky na připravenost dětí do života. Každá vrstva si nese i jiné společenské povinnosti a tradice, které si předává z generace na generaci. Vznikem třídní společnosti se objevují požadavky založit instituce, které budou vychovávat a vzdělávat občany prospěšné společnosti. Rodové společenství zaniká. Na výchovu dětí začíná dohlížet společnost, osoby, které jsou k výchově a vzdělávání určeny.

Začlenit dítě do výchovného, sebevýchovného, procesu předpokládá, že vychovatel zná, co již dítě zvládne, na co stačí samo bez pomoci dospělého. Pro rodiče z toho plyne, že je dobré znát základní, orientační přehled o věkových zvláštностech vývoje.

Helus (1984) vychází z toho, že je důležité věnovat pozornost činnosti dítěte, a to hlavně činnostem, které jsou mu vlastní, přirozené, které působí na rozvoj dítěte. Jsou označovány „vůdčí typy činností, které razí cestu vývoji“. Každý věk má své charakteristické vůdčí typy činností. Navazují na sebe a k tomu, aby mohla přijít následující, musí dozrát předchozí. Pokud se rodičům daří tyto postupy a přechody zachytit a vyvíjí určitou aktivitu a podněcují dítě k činorodosti, mohou počítat s tím, že dítě bude samo aktivní a činorodé. Povedou ho ke zdárnému vývoji. Výchova, která se opírá o podchycení vůdčích typů činností, je neúčinnější.

A. 1. rok života – činnosti mezilidsky interakční, rozvíjející styk mezi dítětem a nejbližšími lidmi z okolí

První osobou je matka, která přináší uspokojení všech jeho nejzákladnějších potřeb. Vydělením otce a dalších blízkých osob vede k životní spokojenosti. Kontakt a integrace s ostatními lidmi má rozhodující význam pro tvorbu mezilidského styku a pozdější utváření partnerského vztahu. Velmi důležitý je pro dítě poznatek: druhá osoba je ovlivňována tím, jak ono samo se chová. Odhaluje, že tak jak se k němu chová dospělí, je ovlivněno tím jak ono samo bude na dospělého reagovat.

B. 1. – 3. rok života – činnost předmětně manipulační

Do aktivit vstupuje kromě dospělého i předmět. Vzniká další vazba: Dítě – Dospělý, Dítě – Předmět (hračka) a manipulace s ním

M.I. Lisinová charakterizuje toto období takto:

„Tříměsíční dítě je ještě zcela pohlceno dospělým. On je středem jeho světa, na něho se váže veškerý zájem nemluvněte. Když mu dospělý nabídne hračku, je zájem o ni až druhotný, svůj zájem obrací k dospělému. O půl roku později se situace naprosto změní. Touha po hračce je tak silná, že nedovoluje dítěti plně se soustředit na mezilidské vazby.“ Nicméně číhá zde nebezpečí, že dospělý využije, že dítě si

dokáže hrát samo, zaujaté hračkami a předměty bez pomoci. Dítě stále potřebuje dospělého, aby mohlo pokračovat ve zdárném vývoji a dospět tak k přechodu k dalším činnostem.

C. 3. – 6. rok života – hry na sociální role

Dítě si hraje na někoho, s někým se ztotožňuje (identifikuje). Napodobováním někoho druhého si na nejjednodušší úrovni ujasňuje, jak vidí tytéž události různí lidé. Podstatné je to, že se učí vidět, chápat povinnosti, rozumět jednání nejen ze svého úhlu vidění, nejen ze své perspektivy, ze svého postavení, ale také z hlediska druhé osoby. Učí se rozumět nárokům druhé osoby a chápat důvody, proč mám být takový, jakým mě chtějí. S tímto typem činností souvisejí kolektivní hry dětí s pravidly. Děti si při nich uvědomují, že podmínkou vzájemného soužití přinášejícího radost, napětí, dobrodružství je respektování určitých norem, řádu a pravidel. Učí se uplatňovat pravidla ve sporných situacích, řešit konflikty a řešit situace, které přináší soužití v kolektivu. To má nesmírný význam pro přípravy na společenský život, na kolektiv, cítění a jednání v něm.

2.4 Rodiče a děti

Matějček (1986) pokládá otázku: Proč máme děti? Děti jsou součástí našeho života, jsou zdrojem důležitých lidských prožitků a zkušeností. Mít děti, starat se o ně, žít s dětmi, přináší cosi radostného (vedle starostí a povinností, které z toho vyplývají). Dospělí lidé jaksi vnitřně potřebují děti, lidsky tím rostou a vyzrávají, dává jim to vnitřní uspokojení.

Aby rodiče mohli s láskou a vřelostí pečovat o dítě, musí na něm shledat něco, co uspokojuje jejich vnitřní, hluboké životní potřeby. Tyto potřeby musí existovat už před tím, než se dítě narodí, aby se na něj těšili. Některé životní potřeby Matějček uvádí. Jsou to tytéž potřeby, které popisuje u dětí. Jsou to potřeby, které musí být uspokojeny jak u dětí, tak dospělých. Jsou to potřeby, které nás provází celý život. Zde jsou potřeby, k jejichž naplnění dítě přispívá svou přítomností v rodině:

1) potřeba stimulace – vede živý organismus k činnosti.

„Potřebujeme, aby náš organismus byl zásobován podněty z okolí v dostatečném množství, kvalitě a proměnlivosti.“ Dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů.

2) Potřeba učení – nabývání zkušeností.

Nestačí pouze hromadění podnětů bez určitého řádu a smyslu, který nám umožňuje tyto podněty zpracovat a pochopit. Teprve když je uvedeme ve svůj osobní systém, stáváme se zkušenými a moudrými.

3) Potřeba bezpečí a jistoty – je dána především citovými vztahy.

Nejbezpečněji se cítíme, pokud kolem sebe máme osoby, které nás mají rádi, na které se můžeme spolehnout. Takovými důležitými dárci jsou rodiče svým dětem. Nicméně i dospělí lidé potřebují pocit citového zázemí a svůj „přístav jistoty“.

4) Potřeba společenského uznání, společenské hodnoty, společenského uplatnění.

Tato potřeba je spojena se sebevědomím. Schopnost plodit děti znamená vyrovnat se ostatním ženám i mužům. Nabytí jistoty sám sobě, posílit své já. Být rodičem zvyšuje naši hodnotu.

5) Potřeba otevřené budoucnosti – potřeba mít „stále něco před sebou“, nějakou perspektivu. Člověk má tak touhu pokračovat „v tom co je z nás zrozeno“.

„Již před dovršením třetího roku života, můžeme pozorovat, jak si dítě náruživě hraje na maminku nebo na tatínka. Skrze své ztotožnění si dítě přisvojuje hlediska, postoje, názory a chování svých rodičů.“ Z tohoto vyplývá velmi závažná skutečnost, a to, že nejúčinnější výchovný vliv vykonáme sami sebou, tím, jací jsme. Zakazování, příkazování může vést na scestí. „Obstojíme-li v tom, jak nás dítě vidí a jako koho nás má sklon napodobovat, máme plnou jistotu, že to, co od něho žádáme, přijme za své.“ Z toho plyne, že rodič nebo vychovatel by se neměl zabývat pouze dítětem, ale i sám sebou, aby byli hodni nápodoby.

„Rodiče mají hledat cestu, jak se dopracovat v očích svých dětí příkladné autority. Ne autority vymáhané a vynucené, ale autority plynoucí z přitažlivosti toho, jak oni sami realizují svým životem to, co chtějí od dítěte.“ (Helus, 1984, s. 183)

2.4.1 Vazby členů rodiny

Ve druhém a třetím roce si dítě vytváří vědomí své identity. V rámci rodiny si vytváří vědomí rodinné příslušnosti – já sem patřím, mám určitou hodnotu a význam a „tohle jsou mí lidé“. U matky dítě hledá více ochrany a intimitu, od otce očekává více aktivity, zábavy, legrace. (Matějček, 1994, s. 51) Dítě se v rodině dostává do vzájemných vztahů mezi jejími členy, vazby se vzájemně ovlivňují a jsou důležité pro vytvoření pozic v dalším životě jedince.

Pro vědomí identity, vědomí vlastního já, se dříve a lépe utváří, pokud je dítě účastno v trojstranném vztahu já – ty – on. „Z tohoto trojúhelníku teprve vplyne vědomí vlastní svébytné osoby.“

Matějček popisuje v knize *Rodiče a děti* (1986, s. 57) v kapitole „Kdybych tak měla brášku...?“ ještě další důležité vazby, a to sourozenecké, které obohacují, přináší mnoho životních podnětů. Matějček povzbuzuje rodiče, že pro život je přínosné mít raději dvě nebo tři děti.

Dobré zkušenosti s vlastními rodiči pomohou k přesvědčení o úspěšnosti v budoucích vztazích se ženami a muži. Rodiče vedou dítě životem k nezávislosti, pokud jsou dva, je zde určitá výhoda. Otec povzbuzuje dítě k větší nezávislosti. Má k dítěti více očekávání nereálného stupně autonomie a nezávislosti. Podle Fromma představuje mužem vytvořený zákon a pořádek, sociální normy a povinnosti, otec je ten, kdo trestá nebo odměňuje. Jeho láska je podmíněná a dá se získat tím, že se dělá, co se vyžaduje.... Protiváhou jsou ochranné tendence matky. Děti zahrnuté velkou mateřskou péčí, v jejichž životě není přítomen muž, zažívají málo volnosti k „prozkoumávání světa“, nejsou povzbuzovány k vývoji asertivních, nezávislých postojů. (Bakalář, 2002)

Rodina je prostředím, kde si její členové musejí utvářet vztahy, musejí komunikovat. „Vše co říkají a dělají má komunikační význam.“ (Matoušek, 1997) Aktivita, které rodina provozuje během volného času, může mít upevňující vliv na vztahy mezi jednotlivými členy.

3 Rodina

Rodina existuje proto, aby lidé mohli pečovat o své děti, zachovala lidskou existenci. Je těžko postradatelnou institucí pro dítě i pro dospělého. Rodina poskytuje jejím členům veškeré zážitky, prožitky a ničím nenahraditelné zkušenosti.

Zkušenosti rodičů nás učí, že v rodinách probíhají změny, které mají vliv především na vztahy mezi jednotlivými členy. Rodina dnes ztratila mnohé funkce, které jí byly dříve vlastní. Nicméně nabyla a nabývá funkcí nových. Velmi důležitá je změna v obratu k dítěti a k ostatním členům vůbec. Rodina dnes má přinést citové uspokojení všem jejím členům a připravit dítě pro život v dané společnosti. Rodina je prvním místem, kde se dítě setkává se zájmovými aktivitami. Každá rodina má jiný životní styl.

jiný žebříček hodnot, tím je ovlivněn výběr činností, na které se orientuje při volnočasových aktivitách.

3.1 Vymezení pojmu

V odborné i populární literatuře je možné najít mnoho různých definic rodiny a pohledů na ni. Vždy ale směřují k tomu, že rodina je zázemí, je tím základním článkem pro jedince i společnost. Rodina je středem pozornosti a zájmu řady vědních oborů, které pro její definování našli několik klíčových momentů.

Současná definice rodiny z pohledu pedagogiky zní takto:

„Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojujícího potřeby, poskytujícího péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární – vztah škola – rodina.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 189)

Tato definice vychází ze základních znaků a funkcí rodiny, pro pedagogiku je sociální skupinou, žijící ve svém prostoru, naplňující, uspokojující a poskytující. Pedagogika se zaměřuje na výchovu a vzdělávání jedince, proto pro pedagogiku je důležitý vztah školy a rodiny. Do tohoto vztahu proniká pojem volný čas, který je v zájmu rodiny i školy a jiných institucí. Rodina se stává místem prvotní realizace volného času dětí i utváření příslušných návyků. Škola a instituce jsou druhotným místem, zajišťujícím materiál, vybavení, patričnou odbornost, to, co rodina neobsáhne.

Psychologie definuje rodinu jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí. (Hartl, Hartlová, 2000) Psychologie klade důraz na vztahy mezi jednotlivými členy rodiny.

Z pohledu filozofie je rodina přirozená jednotka, v níž se člověk může narodit a dospět. Ve starších společnostech měla i velký význam hospodářský (soběstačná rodina

zemědělská), dnes se i další funkce rodiny často delegují na společnost a stát – péče o děti, nemocné a staré lidi, výchovu atd. (Sokol, 1996)

Podle Horského a Neligové je rodina kulturním útvar, který je spojením lidské přirozenosti s určitými kulturními hodnotami. Je uskupením značně vázaným na přirozenou (biologickou a fyziologickou) danost člověka, nicméně její podoba a strukturovanost je určena specifickým systémem hodnot společnosti. Rodina je kulturně a historicky proměnným útvar. (Horský, Seligová, 1997)

Rodinu coby skupinu žijící ve vlastním prostoru zmiňuje Možný. (Možný, 1990) Matějček (1999) v knize Nevlastní rodiče a nevlastní děti popisuje rodinu jako dynamický systém vzájemných interakcí, vzájemných vztahů, vzájemné provázanosti. Chování každého jednotlivce ovlivňuje toho druhého. Porucha v jednom článku se projeví na ostatních a na funkci celku.

Rodina je zapojena do širšího společenského systému – příbuzenstvo, přátelé, sousedi. Tito rodinu ovlivňují a zároveň jsou jí ovlivňováni. Na rodinu působí pozitivně – pomáhají, ochraňují, ale někdy mohou působit i negativně – narušují, zatěžují. Dalšími ovlivňujícími činiteli jsou okruh společenských institucí, společenské normy, postoje společnosti, tradice, předsudky, zákony, normy.

Rodina má jednu velmi důležitou vlastnost – schopnost sebezáchovy a sebeopravy.

Založit rodinu je velká zodpovědnost, péče o ní je tvůrčí záležitost, je to kus práce, kterou člověk musí vynaložit s velkým úsilím, a až ve stáří, kdy bude pozorovat svá vnoučata, může zhodnotit, co se povedlo a s úsměvem si oddechnout. Člověk by měl mít v sobě velký kus lásky i zodpovědnosti, pokud chce počít a přivést na svět novou lidskou bytost. (Smahel, 1995)

3.2 Vývojové fáze rodiny

Rodina procházela vývojem, v dějinách lidstva se stále měnila, měnilo se i postavení členů rodiny. Prožila svůj historický vývoj. Již v prvních společenstvích můžeme vidět charakteristický typ rodiny a následné vývojové změny.

Matriarchát

- matka se stará o rodinu o děti, o děti jejích dcer
- otec je většinu času na lovu, obstarává obživu

Patriarchát

- v čele rodiny je otec, muž, který je hlavou rodiny, vlastníkem stád a majetku
- po otci přejímá vlastnictví jeho nejstarší syn

Polopatriarchát

- objevuje se s nástupem křesťanství
- absolutní moc a autorita muže – otce byla omezena ve prospěch ostatních členů rodiny

Demokratická rodina

- renesanční rodina
- omezení autority církve
- uvolnění rodinných svazků
- stabilizující vlivy na rodinu – poznatky z biologie, psychologie, pedagogiky

Mnohočlenná rodina

- vyskytuje se v 16. – 19. století
- součástí rodiny byli i čeledínové, služebnictvo, učedníci
- děti hospodáře
- sirotci (byli zvláštní skupinou), ujímali se jich hospodáři na popud vrchnosti, aby jim poskytli výchovu a zabezpečení
- podruzi, tvořili „relativně samostatnou domáckou jednotku“ – poddomácnost
- vdovy a vdovci

Velkorodina

- vícegenerační rodiny
- soužití rodičů, prarodičů, tet a strýců
- vyskytuje se dodnes jako rodina rozšířená v podobě soužití rodičů a jejich dětí s vlastními dětmi

Nukleární rodina (malá rodina)

- v rodině žijí pouze rodiče společně s dětmi
- počet členů rodiny neustále klesá

(Dvořáček, 2004)

3.3 Otcovství

Pokud se zabýváme výchovou dítěte v rodině, zjišťujeme, že výchova je hlavně úlohou matky. Do historie ve větší míře, směrem k současnosti méně. Dnes zůstávají otcové na mateřské dovolené, aby mohly vychovávat děti samy (viz pořad Otec jako matka, ČT2).

Role matky neprošla v historii tolika změnami. Je pravdou, že po staletí existovaly ve vyšších společenských vrstvách kojné a chůvy, které zastávaly značnou část výchovy a péče o děti. (Helus, 2004) Nicméně i v těchto časech byla péče o děti v rukách žen.

Role otce prošla řadou změn než dospěla do pozice dnešní, která je pro mnoho matek i pro děti výhodnější. Totiž to, že otec se zapojuje do činností spojených s domácností a částečně se angažuje i při výchově dětí.

Další pohled do sociologie a historie otcovství nám nabídne ukázkou, jak byl muž a otec chápán v mytologii, pohádkách, a jak si stojí dnes:

Archetypální otec, tak jak ho známe, je král, moudrý stařec, otec na nebesích, jenž představuje autoritu a objevuje se jako protiklad matky. „Termín „otčina“ představuje jakési hranice, lokalizace v prostoru“ tvrdil Jung, „zatímco země sama je Matka země, pokojná a plodná.“ Patriarcha = Otec = vládce. Mytologie mluví o otci vládci. Otcové země představovali plodnost v tom smyslu, že ze svého těla poskytovali obživu (mužské maso jako obilí, krev ve víno). Vedle této plodnosti přeměny těla na obživu k nasycení lidí se objevuje i schopnost otce země rodit. Athéna vyskočila z hlavy Dia. Jiné mýty hovoří o zrození z pupku, podpaží.... Dnes jsou tyto domněnky překonány vědou, nicméně pro naši kulturu si z těchto starobylých představ otců ploditelů a rodičů neseme důsledky.

Existují dva pohledy na otce:

- 1) otec jako otec země: společnosti si zachovávají mytologické představy, otec jako pečovatel o děti je považován za normu
- 2) otec – vládce – patriarcha: společnosti se zřekly představy otce – pečovatele, patriarcha otec je zřejmě často spojován s mužským vztekem s nadvládou

Dnešní společnost vytvořila jakýsi kompromis pro otce – částečně pečuje o děti a domácnost a je zároveň přirozenou autoritou pro členy rodiny (jsou to dvě roviny, které mohou přinášet i konflikt).

Mýtus – okamžikem, kdy se obraz otec – vládce začal spojovat s patriarchátem, měla postava otce mnohem větší vliv na rodinné otcovství než „mateřské archetypy na mateřství“. Mýtus představuje ideu, univerzální. Objevuje se zde řada zápasů a konfliktů mezi otcem a potomkem, jedincem a společností, mezi sociálními skupinami. Jaké motivy v chování otců a jejich dětí se v mýtech vyskytují? Poslušnost, předávání majetku a moci. V případě, že se syn vzepře svému otci, objevují se i prvky násilí. Dalším motivem je obětování dítěte, kupodivu jde o ochotné oběti častěji synů než dcer (Abrahám a Izák). Tyto motivy se nachází v příbězích určených otcům a radí jim, aby nenechali nikým a ničím ohrožit „svůj vyšší životní cíl“.

Pohádka – přestože se v pohádkách někdy objevují didaktické prvky (dobro, zlo), slouží převážně k zábavě a k jakémusi poučení než k tomu, aby šlo o návod. Otec svou moc, majetek, předává synovi v přátelství a poklidu. Poslušnost je v mírnější podobě, otcové nemusí své děti obětovat a násilí v takové míře jako v mýtu se neobjevuje. V pohádkách častěji figurují dcery. Zajímavé je, že v pohádkách se objevuje bezmoc otců (Popelka) nebo situace, kdy se jim ztratí dcery (princezna z věže, Mařenka s Jeníčkem). Otcové své dcery zavírají před vlivem nějaké nadpřirozené moci. Navzdory mýtu o otci, pohádky vznikají mezi lidmi, takže je patrné, že pokud otcové v pohádkách nemají žádný vliv, je tomu tak i v mnoha domácnostech. (Burgessová, 2004, s. 12)

Mýtus o otcích a synech přinesl pravděpodobně ideu o problematickém vztahu a o rivalitě mezi otcem a synem, která je patrná i dnes.

V prvobytně pospolné společnosti měl otec jasný úkol. Staral se o obživu rodiny. Chodil na lov,hledal přístřeší a hájil teritorium. Muž chránil děti.“ (Bakalář, 2002, s. 124) Dále Bakalář (2002) pokračuje, že otec učil děti sportovat, učil je přátelství, boji, učil je znát normy a pravidla, která existovala v tom daném společenství. Dalo by se tedy říci, že muž trávil s dětmi volný čas aktivitami, které byly důležité pro další život společnosti. Zajímavé je, že o děti se starali muži, bez ohledu na to je-li zrovna otcem toho kterého dítěte. To znamená, že ne každý manžel přinášel ženě pozitiva. Jak dále zmiňuje Bakalář (2002): „... avšak v průběhu tisíc generací ženy získaly velmi významné výhody, když preferovaly muže schopné takto přispívat.“

Tento moment se mi zdá být dosti významným v budoucím postavení muže jako otce a vychovatele dětí. Pro dítě je určitě přínosné, pokud žije ve společnosti více lidí, kteří na něho působí, nicméně jistota jedné matky a jednoho otce se zdá být přínosnější. Z výzkumů je patrné,že péče angažovaného otce může mít dlouhodobý vliv na

emfatickou schopnost dítěte a na jeho ohleduplnost k druhým.“ (Biller in Bakalář, 2002, s. 127)

„V roce 1909 se Carl Gustav Jung poprvé zmiňuje o „magické“ vlivu rodičů na své děti. Nepřipisuje ho však individuální bezmoci dítěte nebo jeho specifické osobnosti, ale jasu rodičovských archetypů, které se aktivují v psychice dítěte. ... spíše než mateřský instinkt byla donedávna považována za přirozenou otcovská autorita a velké činy se očekávaly od otců, nikoli od matek. V 18. století byl otec tak dominantní rodičovskou osobností, že slova otec a rodič se používala jako synonyma. Musíme však mít na paměti, že představy o otcích a jejich skutečné chování nejsou vždy totožné. Přesycení naší kultury patriarchálními představami nás vedlo k mylnému dojmu, že tyto představy přesně odrážejí každodenní chování otců. Chování otců vždy bylo a je velmi různorodé.“ (Burgessová, 2004, s. 7 – 9)

V dnešní době se otevírají pro muže porodní sály a otcové mají možnost osobně se účastnit porodu. Otec má příležitost pečovat o dítě jako matka. Otcové zůstávají na mateřské dovolené a po porodu mají stejný nárok na péči o dítě jako matka. Více se angažují v péči o děti a o rodinu. Postavení otce se mění jak ve společnosti tak v rodině. Otec již nemá tak autoritativní postavení, není vládcem rodiny. (Matějček, 1986)

3.4 Některé aspekty, které se podílejí na atmosféře rodiny

Rodinu tvoří rodiče a děti (alespoň jedno). Rodiči jsou žena a muž (nicméně v současné době se zvažují jiné varianty, jsou předmětem řady diskusí).

Muž a žena - dvě bytosti, které spolu žijí neustále v rozporu. Jsou jako oheň a vzduch, dva rozdílné živly, ale jeden bez druhého nejsou schopni života. Muž a žena jsou dva základní články, jejichž prostřednictvím pokračuje lidské existence, dávají možnost vzniku nového života. Mají dokonalou funkci, která je neměnná, jednoduchá a geniální, totiž možnost zplodit dítě.

Matějček (1986) se v knize Rodiče a děti zabývá otázkou, proč lidé chtějí mít děti. Odpověď shrnuje do několika bodů. Jednak, že mít děti je jakýsi instinkt, vedle pudu sexuálního existuje i pud rodičovský. Mít děti je naprosto přirozená věc, je přírodní zákonitostí. Je výzvou osvědčit se sám před sebou i před druhými svou schopností plodit. Rodičovství je mezník v životě člověka, posunuje člověka do další etapy, která mu přináší nové zkušenosti. Na rodičovství působí tedy vlivy psychologické, vedle nich i vlivy společenské a hospodářské.

Muž i žena mají na rodičovství jiný pohled, každý do něj vkládá svůj potenciál. Být mužem a ženou je jakási společenská, kulturní role. Podle Heluse je jednou ze základních dimenzí osobnosti. (Helus, 2004, s. 141) Pedagogika sleduje, jakým způsobem žena a muž působí na zdravý rozvoj dítěte v rodině. Jaký vklad dají muž a žena dítěti do vínku. Ovlivňuje, jakým směrem se bude dítě ubírat ve svém životě.

Když je žena těhotná, všichni jsou zvědaví, jakého pohlaví je ještě nenarozené dítě. V dobách, kdy neexistovalo vyšetření ultrazvukem, si nechávali rodiče otázku pohlaví nezodpovězenou. V dnešní době začíná být naprosto normální znát pohlaví dítěte ještě před narozením. Matka, otec a všichni v okolí se mohou „připravit“ na dívku nebo chlapce. V dávných dobách často pohlaví dítěte rozhodovalo, jakým směrem se bude život dítěte ubírat dál, kam bude směřovat jeho další osud. Matějček (1986, s. 20) v knize *Rodiče a děti* předpokládá, že „... hodnota dítěte pro rodinu je různá podle toho, o jaké pohlaví dítěte jde. Tradice říká, že chlapci by měli být u nás vítanější než děvčata“. Dále v knize představuje výzkum, který se zabýval otázkou preference rodičů na pohlaví dítěte. Zda se splnilo jejich očekávání. Zjistilo se, že matky dávají přednost holčičkám a otcové chlapcům. Nicméně matky by chtěly častěji jako první dítě chlapečka – „zřejmě ve shodě s přáním otce a zřejmě i ve shodě s naší kulturní tradicí“. Výsledky výzkumu ukazují další varianty preferencí přijetí dalších dětí do rodiny. Záměrem výzkumu však nebyla čísla, ale zjištění, jakým směrem se vyvíjí postoj rodičů „k vlastnímu rodičovství.“ To, jak rodiče přijímají rodičovství a pohlaví dětí, „pramení zřejmě z hlubších citových zdrojů lidské osobnosti.“ Matějček v této souvislosti mluví o tom, že pokud je znakem státní politiky hospodářské zajištění rodin s dětmi, „bude zřejmě stoupat i význam psychologických činitelů v hodnotovém systému rodičů. Děti budou více hodnotou citovou. A tento fakt by mohl příznivě ovlivnit vztahy v rodině“. (Matějček, 1986, s. 21)

Když se dítě narodí, rodiče a lidé v okolí se chovají jinak k dívce a jinak k chlapci. Je to chování přirozené, které vychází ze zkušeností. Dítě prochází podle Heluse čtyřmi procesy, kterými je vpravováno do svého genderu.

- 1) formování či manipulace,
- 2) systematické zaměřování osobnosti,
- 3) verbální, jazykové pojmenování,
- 4) aktivizace.

Helus na základě výzkumných zjištění uvádí, že „...osobnostní rozvoj dívek a chlapců vykazuje významné rozdíly, které jsou důsledkem odlišností ve výchovných procesech“.

Dále sociologie hovoří o pohlavní polaritě. Je doložená historickými prameny a tak, jak ji známe my, je „plodem“ renesance a humanistického universalismu.“ Snahou je nastolit rovnost svobodu. V této rovině mluví o zastupitelnosti. Toto ve společnosti a její kultuře startuje nové směry a principy v rodině a společnosti:

- postupně jsou vytlačovány kulturní formy, ve kterých převažuje výroba pro spotřebu v rodové kooperaci, kulturními formami s výrobou pro trh a rozvinutým peněžním hospodářstvím
- kapitalistická velkovýroba ukazuje na univerzalitu – výrobků, součástek, dělníků – jsou nahraditelní; ukazuje na pracovníka univerzálního bez ohledu na jeho osobní charakteristiky
- moderní průmyslová společnost funguje na principu, že lidé obou pohlaví jsou uzpůsobeni pro stejnou práci, mající stejné potřeby

Naprosto se mění svět v pohlavní univerzalitu většiny sociálních rolí. Mizí rozlišení sfér dominance podle rodové příslušnosti. Otevírají se „prostory“, které byly uzavřeny příslušníkům opačného pohlaví. Sociologie tedy objasňuje „stírání“ rozdílu mezi činnostmi žen a mužů. Dříve existovali činnosti, které byly pro druhé pohlaví zcela nepřijatelné. (Možný, 1990) Tyto změny postupně pronikají i do rodiny a muži se považují za stejně kompetentní ve věcech péče o kojence jako ženy, ženy zase začínají vnikat do záležitostí dříve jen mužských (řízení aut).

Pedagogika sleduje rozdíly mezi dívkami a chlapci při hře – kde jsou nejvíce patrné. Rozdíly se objevují již ve věku kojeneckém a ty se dále rozvíjí přes věk batolecí až do předškolního období, kde se hry rozdělují do různých kategorií. Chlapce zajímají auta, stroje, vlaky. Dívky inklinují převážně ke komunikativním aktivitám – vybírají si pro hru panenky a panáčky. (Millar, 1978)

V předškolním věku se u dětí objevují ve značné míře hry námětové, v nichž děti zpracovávají a napodobují činnosti a děje svého prostředí. Jsou to hry typu „na něco, na někoho“. (Kotátková, 2005) Zde je nastartován moment uvědomění si rozdílu her „holčičích a klučičích“. Děti námětové hry zdokonalují „prostřednictvím rozvíjející se představitivosti a fantazie, ale i schopnosti komunikovat“. (Kotátková, 2005). Dítě tak přejímá a dokáže vědomě udržet roli ve hře. Dokáže měnit hlas, intonaci. Dívky jsou maminkami, starají se o panenky. Chlapci jsou tatínky, starají se o domácnost, jezdí do

práce atd. Samozřejmé je, že role se i mění, chlapci se starají o medvídky a dívky si hrají s auty. (Mišurcová, 1980)

A o tom je právě hra – dítě má při hře možnost „vyzkoušet“ si jiné sociální role. A na základě toho, si upevnit tu svou.

Bakalář v knize Průvodce otcovstvím předkládá výzkum, který se uskutečnil v roce 1983 v rodinách žijících ve velkoměstě. Předmětem výzkumu bylo zjistit rozdíly v rolích muže a ženy z hlediska investice do rodiny. Výsledky:

- projeví se velmi staré struktury rodinného chování, a sice komplementarita mužské a ženské role je v rodině stále značná a rodinný život dál nese stopy výrazné dominance ženy; svědčí o tom zjištění, že rodina je spojena především s rodinou matky (přesto, že spolu nežijí v jedné domácnosti)
- muž má k dětem a k rodině jiný, volnější vztah než matka; rodina s oběma rodiči zaměstnanými má za základ půdorys vztah matka – dítě a otec vytváří důležitou, nicméně až třetí komponentu (to platí nejen v raném věku, ale i v adolescenci)

Ve výpovědích respondentů se ukázalo, že matka má větší zájem o dítě – o jeho volný čas, o kamarády, hudbu, kulturu atd. Otec je jmenován pouze u rozhovorů o sportu a politice. Méně se zajímá o přípravu dítěte do školy, méně hovoří o svém zaměstnání. Méně zasahuje do výběru povolání svého dítěte – to svědčí o úpadku autority otce. Tradiční autorita otce se projevuje tím, že častěji přikazuje a rozkazuje, tím se dostává s dítětem do konfliktu. Nicméně je zajímavé, že respondenti často uvádějí muže coby hlavu rodiny. (Bakalář, 2002)

Tyto skutečnosti ovlivňují vztahy rodičů k dětem, mají vliv na celkové zaměření rodiny. To, jak je otec vyrovnaný se svým mužstvím a se svou rolí otce, to, jak jsou matky vyrovnány se svým ženstvím a se svou rolí matky, má neopominutelný vliv na utváření osobnosti dítěte. Ve výzkumech i v praxi se stále více a zřetelněji ukazuje že „v chování matek a otců vůči dětem v kojeneckém a batolecím věku je více podobností než rozdílů“ a že „otcové jsou dnes schopni se o dítě dobře „mateřsky“ postarat, poskytnou-li se jim k tomu dost příležitosti“. (Matějček, 1986)

Vývojová psychologie sleduje, jak se působení otce odráží ve vývoji dítěte. Otec, na rozdíl od matky, nemá k dítěti žádnou specifickou roli (biologickou ani sociální). Až pokud se dítětem zabývá, vytváří si k dítěti vazby podobné vazbám matky. Vágnerová zmiňuje, že „vazba k otci je sekundární a dítě v ní odráží zkušenosti, které získalo ve vztahu s matkou.“ Dále předkládá důležitou tezi, a to, že „vztah s otcem

může být alternativním zdrojem jistoty a bezpečí, ale i zdrojem stimulace“. (Vágnerová, 2000, s. 98)

Sociální norma „určuje“ otcí určitou zdrženlivost v péči o dítě v raném období vývoje. Touto úlohou je pověřena matka, přestože otec se dovede chovat k dítěti stejně kompetentně jako matka.

Přínos otce pro dítě při hrách a společných činnostech může být tento:

- model mužského chování
- hra otce dítěte je aktivnější
- více stimuluje tělesnou aktivitu
- poskytuje více vzrušení
- otcové více stimulují kognitivní vývoj dětí a rozvoj jejich nezávislosti

(Papalia a Olds in Vágnerová, 2000, s. 98 – 99)

Muž a otec prožívá v dnešní době také krizi. Ztratil svou autoritu, rozpadem rodiny ztrácí své postavení v ní. Naplnění otcovské role je náročné. Otcové již v daleké minulosti museli vynaložit velké úsilí, aby předali své zkušenosti, názory i majetek svým dětem, pokud nechtěli ohrozit existenci svého rodu. Jde o hluboké uspokojení otců, že předávají dál to, co zdědili a sami obohatili svou schopností, svým úsilím. Stejně jako matky se dovedou radovat ze svých dětí. I oni předávají vlastnosti pro život nezbytné – pracovitost, odvahu, pevnost charakteru i tradici otcovské role. (Bakalář, 2002)

3.5 Výchovné styly v rodině

Výchova je chápána jako proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek pro optimální rozvoj jedince. Výchova je společensky determinována. Jejím historickým posláním je předávat zkušenosti z generace na generaci. (Dvořáček, 2004)

Dospělí k dosažení výchovného cíle volí různé výchovné prostředky a metody. Takovými jsou pochvaly a napomínání, odměny a tresty, osobní příklad a další. Vždy v tomto procesu záleží na vztahu vychovávajícího a vychovávaného, na okamžité situaci, na přístupu a způsobu výchovy. Podstatný je při výchově emoční vztah k dítěti a způsob výchovného řízení. Rodič ho může vyjadřovat rodičovským postojem, který je především láskyplný, milující, akceptující, oproti tomu je postoj záporný, zavrhuje, nenávistný, důsledný a nedůsledný. Podle způsobu výchovy, rodičovských postojů je

možné vyvodit výchovné styly. Dělí se na autoritativní, liberální a demokratický. (Čáp, 1996)

3.5.1 Autoritativní výchovný styl

Autoritativní výchovný styl se vyznačuje častým používáním rozkazů a zákazů, malým porozuměním pro potřeby zájmy dětí, potlačováním jejich iniciativy. Autoritativní vedení vede k závislosti na vychovateli, dítě musí vychovatele bezpodmínečně poslouchat. Důsledkem bývá růst agrese vůči vychovateli, v některých případech naopak tendence k apatii. Děti mají potřebu upoutávat na sebe pozornost, touží po pochvale. „Pro sociální status dítěte i pro jeho sebehodnocení a prožívání má při autoritativním vedení rozhodující úlohu dospělý, a ne skupina vrstevníků.“ (Lewin, Lippit, White in Čáp, 1996)

Matějček v knize „Naděje není v kouzlech“ vypráví o svém otci a o autoritě, kterou k němu se svým bratrem cítili: „Na jednu stranu jsme se otce báli. Ani ne tak proto, že sem tam přiletěl nějaký pohlavek, ale že se dovedl podívat, až nám stydla krev. Nějaké domluvy nebo protesty se u nás nevedly. Na druhé straně byl pro nás osobou imponující. Nedostupnou nedosažitelnou ve své moci a síle. Byl autoritou dávající životní jistotu.“ (Jandourek, Elblová, 1999, s. 15)

Autorita otce vyplývá z jeho postavení, gest mimiky, z toho, co dělá – je osobou imponující dětem, osobou „nedostupnou a nedosažitelnou ve své moci a síle“. Nicméně i toto způsobuje, že děti svého otce „milují“. Autorita rodičů pramenila z toho, že děti viděly své rodiče při práci, viděly, co rodiče umí, čím se zabývají, jaké mají koníčky. Mohly se účastnit s nimi práce. Když měly zákaz některou činnost dělat, tím pro ně byla záhadnější a lákavější a o to víc otec byl tou autoritou a váženou osobností.

3.5.2 Liberální výchovný styl

Liberální výchovný styl je charakterizován slabým nebo žádným vedením bez větších požadavků. Vede k malé zodpovědnosti k nerespektování skupinových norem. Naopak respektuje názory dítěte, klade důraz na osobní svobodu dítěte. Dítě si určuje (v extrémních případech) podmínky a vychovatel jeho přání nekoriguje. Důsledkem této výchovy může být jedinec, který je přehnaně sebevědomý a sobecký. Jedinec, který neakceptuje normy, není schopen spolupráce ve skupině a je málo zodpovědný vůči

sobě a okolí. Dítě trpí přemírou volnosti, neví si s ní rady a nevyužije ji ku svému prospěchu. Dospívající jedinci si neváží svých rodičů, nenechají si poradit a „mluvit“ do svých záležitostí.

3.5.3 Demokratický výchovný styl

Demokratický styl rodinného života učí děti chovat se aktivně, vstřícně a odpovědně vůči ostatním členům a usnadňuje jim vstup do dalších sociálních prostředí. Podněcuje spoluúčasť dětí na rodinném dění a uskutečňuje tak jejich významné právo. Rodina se stává aktivním subjektem i svého volnočasového života, rozvíjí pozitivní podněty a čelí nežádoucím vlivům. (Hofbauer, 2004)

Výchova je založená na působení dobrých vzorů, porozuměním pro individuální potřeby dětí, podporuje spontánnost k diskusi. Rozvíjí iniciativu a samostatnost, zodpovědnost, kázeň a respekt k právům ostatních. Rodič jedná s dítětem jako rovný s rovným, důraz je kladen na vzájemnou komunikaci. Z takového vedení vyroste jedinec zodpovědný, rozhodný a samostatný. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

3.6 Rodina dnes

Možný (1990) mluví o „moderní rodině“, tedy o domácnosti, která je tvořena mužem, ženou a jejich dětmi. Tato forma se utvořila až po průmyslové revoluci, tedy v 19. století. Ve 20. a 21. století však sociologové objevují jiný obraz reality. Rodina se mění. Snižuje se počet jejích členů, vícegenerační soužití je ojedinělou záležitostí. Zasahování do výchovy dětí a chodu domácnosti jiných příbuzných se přitom omezuje. Rodina je zaměřena na sebe, na své individuální zájmy, na uspokojování potřeb členů rodiny. Citový život v rodině se soustřeďuje čím dál víc do úzkého okruhu rodiny, kde dochází k nejintenzivnější výměně citových podnětů. Děti přijímají lásku a zároveň jí vrací. (Matějček, 1986)

Dnešní rodina si snaží uchránit svůj vnitřní soukromý svět, jako zvláštní svět. Možný nabízí pohled filozofický: rodina, součást sociálního univerza, je dvojjazyčná.

- veřejný svět pracující v řádu sociální kázně mimo rodinu
- soukromý svět pro emocionalitu, spontánnost a pravé sebevyjádření uvnitř rodiny

Rodina je dnes vnímána jako

- instituce racionální, pragmatická, funkčně vertikálně hierarchizována a kulturně omezující
- zvláštní soukromý svět autenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality (Matějček, 1999)

Sociologické studie ukazují, že rodina v našich kulturních poměrech ztratila dnes mnohé funkce, které jí dříve byly vlastní. Nicméně „nabyly mimořádného významu“ dvě funkce, které jsou nepochybně základní a rozhodující:

- přinášet citové uspokojení všem svým členům
- připravit dítě pro život v dané společnosti

Znamená to že:

- v rodině nesmí žít nikdo na úkor druhého
- má-li být dítě dobře připraveno pro život ve společnosti, musí rodina dobře fungovat

Řada odborníků dnešní stav rodiny označuje za krizový. Vede je k tomu několik důvodů. Snižuje se sňatečnost – podle statistických údajů asi polovina snoubenců se zná před sňatkem méně než jeden rok. Zvyšuje se počet dětí narozených mimo manželství (přibližně 1/3 celkového počtu narozených). „Perspektivní vývojovou tendenci mají také neformální partnerské vztahy a neúplné rodiny osamělých matek, které se rozhodly vychovávat dítě samy bez partnera. Děti narozené bez manželství tvoří u nás v současnosti téměř polovinu z nově narozených.“ (Opravilová, 2002, s.7) Snižuje se porodnost. Rodiče mnohdy upřednostňují práci a kariéru než rodinu. Ženy po narození jejich dítěte mají tendence co nejdříve se vracet do zaměstnání. Důvodem jsou často ekonomické podmínky rodiny. (Dvořáček, 2004) Pracujícím matkám nabízí pomoc stát možnost umístit dítě do mateřské školy na pět dní v měsíci. Vedle toho vznikají mateřská centra, která nabízejí kromě hlídání dětí i zájmové aktivity – plavání kojenců, cvičení, jazykové kurzy pro matky. „Hlídání dětí zajišťují za úplaty také různé agentury. Důležitou roli v pomoci rodičům hrají také podpůrné instituce, jako jsou pedagogicko-psychologické poradny, poradny pro rodinu, speciálně pedagogická centra, krizová centra, linky bezpečí a poradenská centra sociálních odborů.“ (Opravilová, 2005, s. 24)

Pozitivní pohled na situaci ukazuje, že se zvyšuje věk mladých lidí, kteří uzavírají manželství a mají děti. Zvyšuje se úroveň vzdělání rodičů. Podle Opravilové (2005, s. 23) „přechod k tržnímu hospodářství vyžaduje od mladé generace racionálnější a zodpovědnější přístup při zakládání rodiny.“ Je tedy výhledově možné, že krize bude překonána a nastane nová éra rodiny.

Česká rodina po roce 1989 zažila řadu změn, které jí přinesly řadu těžkostí. Muži většinou začali podnikat, v rodině jsou minimálně a svou nepřítomnost se snaží nahradit příspěvkem do rodinného rozpočtu. Frustrující prostředí doma je vede k tomu, že od rodiny odchází a žení se s mladšími ženami.

Dalším případem je, že matka dosáhla profesně vyššího postavení než muž. Ten se musí vyrovnat s tím, že žena je společensky i pracovně úspěšnější. V dalších rodinách jsou úspěšní oba rodiče, o děti se nemá kdo postarat a tak situaci řeší babičky nebo nejstarší dítě.

Výchova dětí u nás je poznamenána vysokým tlakem na školní výkony dětí. „Nejcennějším statkem, který dnes rodina dětem předává, už není majetek, ale vzdělání.“ (Matoušek, 1997, s. 29)

Podle výzkumu, který provedla Vaníčková a kol. je výchova v našich rodinách zatížena častým uplatňováním hmotné stimulace dětí a používání tělesných trestů. Dále bylo zjištěno, že nejčastější formou odměny je pochvala, dále pak dárky a peníze. Nejčastějším trestem je hubování, následuje výprask. „Trestají častěji matky, ale tvrdé tělesné tresty uplatňují častěji otcové.“ (Matoušek, 1997, s. 37)

Výchova v rodinách je v naší zemi i dnes stále autoritářská.

Praktická část

4 Výzkumný záměr

4.1 Cíle

- I. Zjistit jaké aktivity a činnosti volí dospělí pro společný čas s dětmi.
- II. Zjistit zda jsou volnočasové aktivity rodin ovlivněny prostředím ve kterém žijí.
- III. Zjistit jestli mají rodiny zájem o organizovaný víkendový program s nabídkou herních aktivit
- IV. Zjistit zda se liší v lokalitách důvod, proč se takového programu zúčastnit.
- V. Zjistit zda se liší v lokalitách důvod, proč se takového programu nezúčastnit.

4.2 Hypotézy

- H 1a:** Předpokládáme, že rodiny z velkoměsta ve srovnání s rodinami z města tráví více volného času ve společnosti přátel a jejich dětí, více sportují a na víkend častěji odjíždí na venkov.
- H 1b:** Předpokládáme, že rodiny z města ve srovnání s rodinami z velkoměsta tráví více volného času s rodinou a na výlety vyjíždí méně (za umělou nabídkou do velkoměsta).
- H 2a:** Předpokládáme, že rodiny z velkoměsta využívají více aktivity z umělé nabídky¹ pro vyplnění volného času, než rodiny z města.
- H 2b:** Předpokládáme, že rodiny z města tráví více času v přírodě, turistikou, než rodiny z velkoměsta.
- H 3:** Předpokládáme, že rodiny z velkoměsta mají oproti rodinám z města větší zájem o organizovaný víkendový program s nabídkou herních aktivit.
- H 4a:** Předpokládáme, že hlavním důvodem proč si rodiny z města oproti rodinám z velkoměsta častěji **zvolí** organizovaný víkendový program je seznámení se s novými lidmi a novými herními aktivitami.
- H 4b:** Předpokládáme, že hlavním důvodem, proč si rodiny z města oproti rodině z velkoměsta **nezvolí** organizovaný víkendový program je finanční náročnost této aktivity.

¹ Umělou nabídkou rozumíme činnosti organizované různými centry volnočasových aktivit či kulturními institucemi, volnočasové vyžití dětí na hřištích a dalších místech určených speciálně pro hru dětí.

4.3 Metoda

Pro získání dat v praktické část diplomové práce byla zvolena sociologická metoda kvantitativní. Konkrétně šlo o techniku **dotazníku**. Důvodem pro volbu dotazníku bylo poměrně snadné získání většího množství dat a časová nenáročnost této techniky. Pro rodiče nebyl příliš časově náročný. Jeho vyplnění zabralo přibližně 15 minut.

Při sestavování otázek do dotazníku byly brány v potaz některé skutečnosti – jednoduchost formulování otázek a očekávání poměrně krátké odpovědi a co nejkratší čas, který respondenti budou věnovat vyplňování

V dotazníku jsou otázky otevřené i uzavřené, otázky okrajové, které dané téma doplňují, i otázky, které slouží k uvolnění respondenta. Odpovědi na otevřené otázky vypovídají nejčastěji o činnostech, kterými se rodina zabývá. Uzavřené otázky jsou jednodušší na odpověď. Všechny otázky byly sestaveny tak, aby se rodiče necítili nuceni a manipulováni do určitého typu odpovědi.

Tématicky můžeme rozlišovat čtyři typy otázek:

- jakými hrami, činnostmi se nejvíce rodiče se svými dětmi zabývají (v dotazníku otázky č. 1, 3, 4, 9, 12, 14, 15)
- kdo s dětmi tráví čas (otázka č. 3)
- zda rodina podněcuje děti k činnostem a hrám sama, nebo volí variantu zájmových kroužku či aktivity organizované jinými institucemi (otázky č. 2, 6, 9, 11, 12, 17)
- naladění rodiny, přístup rodičů k dětem (otázky č. 4, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 18)

4.4 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku

Ve výzkumu byly osloveny náhodné rodiny ze dvou lokalit. Respondenti byli upozorněni, že výsledky výzkumu budou použity pouze pro potřeby diplomové práce. Byli požádáni, aby dotazník vyplňovali podle pravdy a nesnažili se tzv. odpovídat správně.

Lokality:

- velkoměsto (cca 1 169 100 obyvatel)
- město (cca 8 000 obyvatel)

Osloveno bylo 27 respondentů z velkoměsta a 27 respondentů z města. 54 dotazníků bylo dostačujícím počtem pro vytvoření vzorku.

Kritériem k účasti na výzkumu bylo alespoň jedno dítě předškolního věku v rodině.

Rodiny byly osloveny

- v mateřských školách.
- mateřských centrech.
- v okruhu přátel a známých vyplňujících.

Ve velkoměstě byly navíc osloveny i rodiny žijící v okolí supermarketů a velkých nákupních center.

Tabulka č. 1. uvádí průměrný věk respondentů velkoměsta a města. Tabulka č. 2. uvádí průměrný počet dětí v rodinách respondentů. Tabulka č. 3 uvádí, kdo dotazník vyplňoval. Zda to byla matka či otec.

	Velkoměsto	Město
Zeny	34,08 let	31,14 let
Muži	36,17 let	34,64 let

Tab. č. 1. Průměrný věk respondentů

Průměrný počet dětí	
Velkoměsto	1,19
Město	1,78 dětí

Tab. č. 2. Průměrný počet dětí v rodinách respondentů

	Velkoměsto	Město
Matky	24	19
Otcové	3	8
Celkem	27	27

Tab. č. 3. Počet respondentů rozdělený na otce a matky

Vzdělání rodičů bylo ve většině případů středoškolské nebo střední odborné. Co do četnosti se na druhém místě pohybovali vysokoškolsky vzdělaní rodiče. Nejméně bylo rodičů s výučním listem či základním vzděláním.

4.5 Průběh výzkumu

Výzkum probíhal v období červen až říjen 2006. Návratnost dotazníků byla 80 % z celkového počtu rozdaných.

Z vyplněných dotazníků je možné (nad rámec) vyvodit „naladění rodiny“ tzn. její atmosféru. Respondenti byli osloveni především v mateřských školách a mateřských centrech, ve většině případů byl dotazník vyplněn na místě. Dotazníky, které byly posílané elektronickou poštou, se nevrátili. Dotazník, který by zjišťoval více informací, by musel být respondentům rozdan za jiných podmínek.

4.6 Vlastní výzkum

4.6.1 Způsob vyhodnocování dotazníku

Podle odpovědí respondentů byly vytvořeny kategorie odpovědí. Kategorie byly vytvořeny takto: U každé otázky otevřené, byly z dotazníku vybrány shodné odpovědi, nebo odpovědi, které byly něčím podobné a k nim byla přiřazena kategorie. Zde je pro příklad několik kategorií uvedeno:

- Individuální činnosti – označují činnosti, které rodiče s dětmi provozují sami, většinou v domácím prostředí, ve volných chvílích, v jakoukoliv denní dobu. Jsou to drobné činnosti jako malování, kreslení, četba knih, hraní se stavebnicí, hraní her, muzicírování, tanec....
- Sport – zahrnuje veškeré sportovní aktivity včetně plavání. V otázce č. 4 byla přiřazena do kategorie sport i návštěva aquaparku, která se v odpovědi několikrát vyskytla a považovala jsme za vhodné ji zmínit.
- Výlet – cesta dopravním prostředkem (vlakem, autem, autobusem, lodí atd.). Cíl cesty je předem jasně stanoven – má konkrétní cíl, záměr, účel. (např. výlet do města, památky). V některých odpovědích jsou však památky uvedeny jako samostatná kategorie, protože bylo potřeba ji osamostatnit.
- Kultura – návštěva divadla, koncertu, muzea, výstavy.

- Turistika – delší (celodenní, půldenní) pěší výlet, v některých případech spojen s kempováním, stanováním, pobytem v přírodě.
- Procházka – kratší pěší cesta, většinou ve městě, parku.²

V odpovědích na otázku č. 5 byly vytvořeny následující dvě kategorie:

- Intelekt – představuje myšlenkové pochody, schopnosti, paměť.
- Dovednosti – sebeobsluha, pohybové dovednosti, manuální dovednosti

Otázky č. 3, 7, 8, 13 a 16 jsou pouze doplňující a okrajové. Z odpovědí můžeme usuzovat na celkovou atmosféru v rodině, zaměření rodiny, jejich motivy, ambice, naladění. Přestože tyto otázky přímo nesouvisely s cíli a hypotézami, byly vyhodnoceny a porovnány.

Výsledky jsou do tabulek a grafů zapsány v relativních četnostech, abychom mohli zkoumané lokality město a velkoměsto mezi sebou porovnat.

4.6.2 Vyhodnocení dotazníku

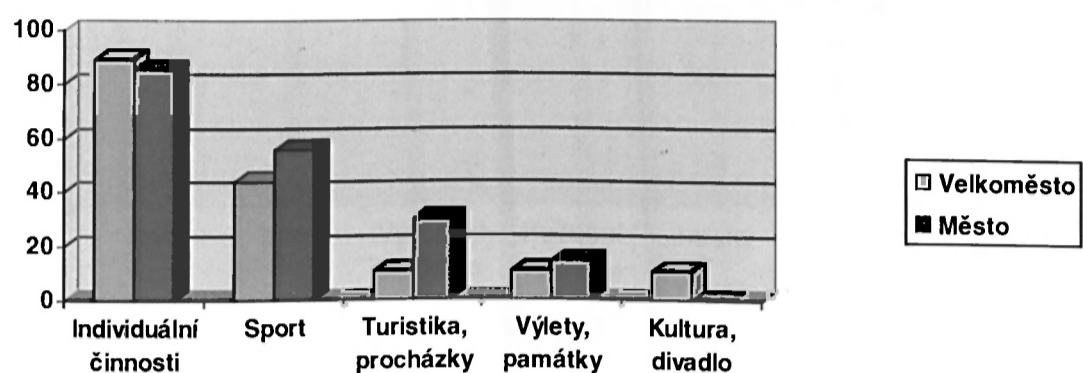
Níže jsou uvedeny konkrétní otázky dotazníku. Pod každou otázkou jsou výsledky. Odpovědi jsou pro lepší přehlednost zaznamenány do tabulek a grafů. U některých otázek součet neodpovídá 100%, protože respondenti uváděli více odpovědí. Každá odpověď byla započítána zvlášť.

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

Činnost	Velkoměsto	Město
Individuální činnosti	89 %	85 %
Sport	44 %	56 %
Turistika, procházky	11 %	30 %
Výlety, památky	11 %	15 %
Kultura	11 %	0 %

Tab. č. 4. Nejoblíbenější činnost

² Kategorie turistika, procházka, výlet mohou působit jednotně, je zde možná polemika, nicméně z odpovědí vyplývá, že rodiny vidí v těchto aktivitách rozdíl.

Graf č. 4. Nejoblíbenější činnost

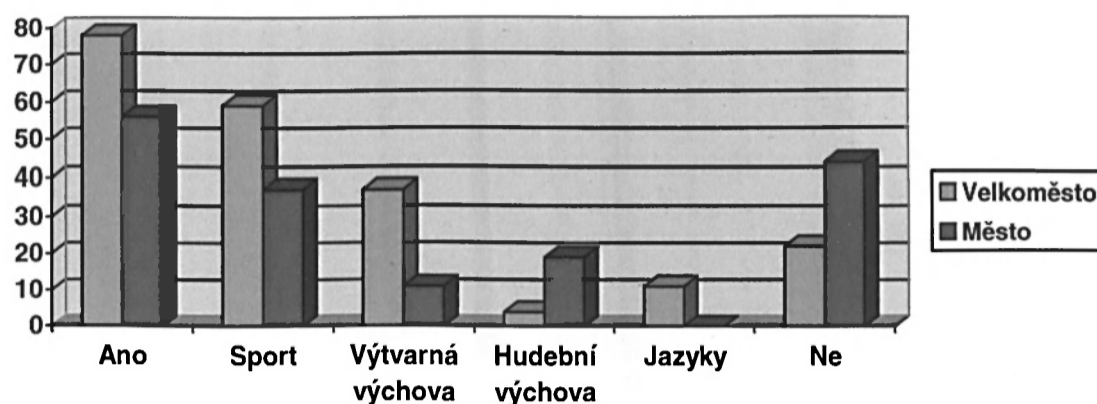
Otázka první se týkala třech nejoblíbenějších činností rodičů s dětmi. Byla záměrně položena jako první. Uváděla respondenta do problému. Záměrem bylo zjistit, zda se v lokalitách odlišuje výběr aktivit. Z odpovědí je patrné, že rodiny vybírají pro společné chvíle nejvíce individuální činnosti – čtení, zpívání, malování, hry se stavebnicemi, drobné hry atd. První dvě kategorie jsou, co do četnosti, téměř stejné u velkoměsta i města.

Další výsledky je možné interpretovat takto: rodiny ve městě mají možnost jít ven, mají lepší dostupnost do přírody, proto se více věnují turistice, procházkám, výletům, navštěvují památky. Co se týká kultury, je ve větší míře zastoupena ve velkoměstě než městě, pravděpodobně díky větší nabídce. Z výsledku lze vyvodit, že městské rodiny se raději věnují aktivitám mimo domov, v přírodě.

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky? Jaké?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Ano	78 %	56 %
- sport	59 %	37 %
- výtvarná výchova	37 %	11 %
- hudební výchova	4 %	19 %
- jazyky	11 %	0 %
Ne	22 %	44 %

Tab. č. 5. Návštěvnost zájmových kroužků

Graf č. 5. Návštěvnost zájmových kroužků

Cílem této otázky bylo zjistit, zda děti docházejí do zájmových kroužků, případně do jakých a jak často. Opět byl sledován rozdíl ve velkoměstě a městě. Z výsledků je patrná větší rozmanitost využívaných aktivit ve velkoměstě. Z odpovědí v dotazníku také vyplývá, že děti navštěvují kroužky ve většině případů 1x až 2x týdně, nejčastěji v rámci mateřské školy do které dochází.

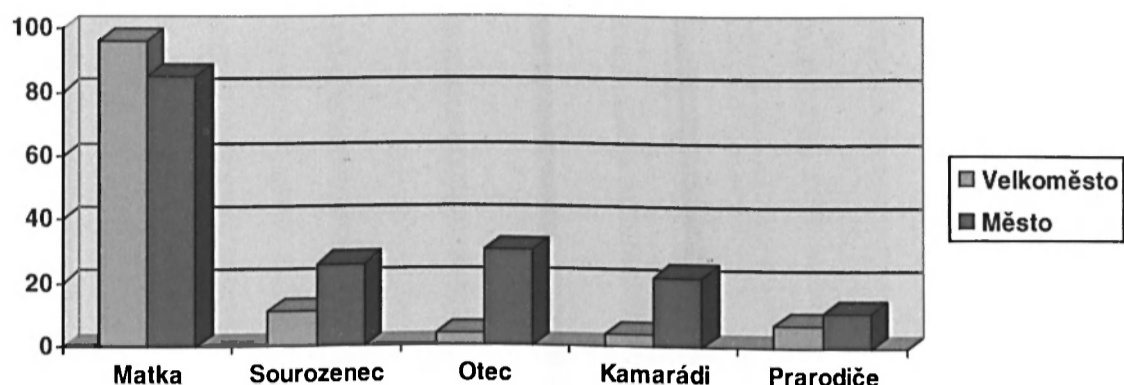
V tabulce je možné vidět, jaké aktivity rodiče preferují. Nejoblíbenější je sport, a to plavání, fotbal, gymnastika, pohybové hry. V odpovědích se nejčastěji objevovali následující výchovy – nejčastější aktivitou je keramika. Hudba je zastoupena kroužkem zpívání a rytmičky.

Zajímavé je zjištění, že děti ve velkoměstě oproti dětem ve městech navštěvují jazykové kroužky.

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času?

Osoba	Velkoměsto	Město
Matka	96 %	85 %
Sourozenec	11 %	26 %
Otec	4 %	30 %
Kamarádi	4 %	22 %
Prarodiče	7 %	11 %

Tab. č. 6. Osoby, s kterými dítě tráví čas

Graf č. 6. Osoby, s kterými dítě tráví čas

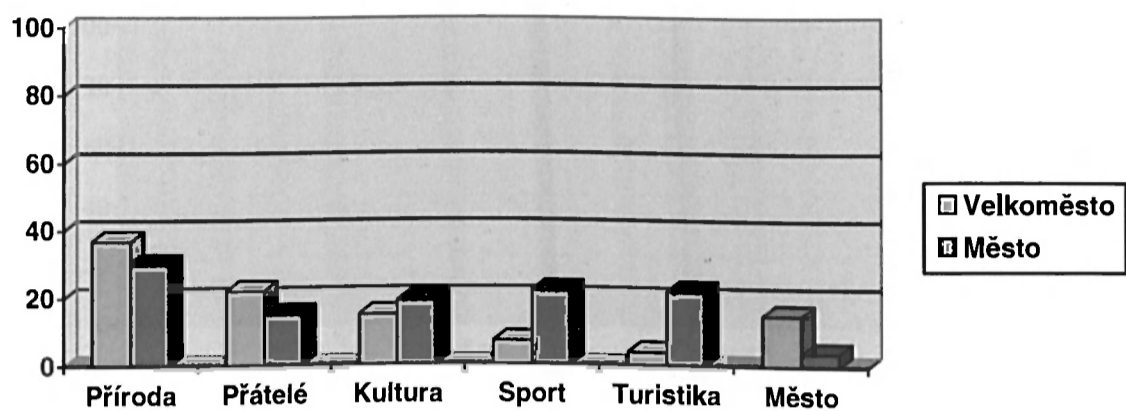
Záměrem bylo zjistit a porovnat v lokalitách, kdo se přes týden dítěti věnuje, s kým tráví dítě nejvíce času. Dalším záměrem bylo sledovat, na jaké pozici bude otec. Zda bude v lokalitách rozdíl.

V odpovědích respondentů se ukazuje, že v obou lokalitách je v největší míře zastoupena matka. Druhá pozice je však odlišná. Ve velkoměstě se objevuje na druhé pozici sourozenec, kdežto ve městě je na druhém místě otec. Celkově vidíme, že se zde obě lokality liší. Ve velkoměstě je to hlavně matka, kdo je s dítětem nejvíce času, ve městě tráví čas s dítětem více lidí. Co se týká času s otcem, v dotazníku nebylo zjišťováno zda se jedná o rodiny bez otce nebo s otcem, pouze v jednom dotazníku napsala matka, že otec s rodinou nežije. Proto není patrné, zda otec ve velkoměstě netráví čas s dětmi z důvodů pracovních (jiných) nebo z důvodů, že s rodinou nežije. Nicméně rozdíl je značný.

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

Aktivita	Velkoměsto	Město
Příroda	37 %	30 %
Přátelé	22 %	15 %
Kultura	15 %	19 %
Sport (+ aquapark)	7 %	22 %
Turistika	4 %	22 %
Město (procházky, ...)	15 %	4 %

Tab. č. 7. Zajímavě strávený den

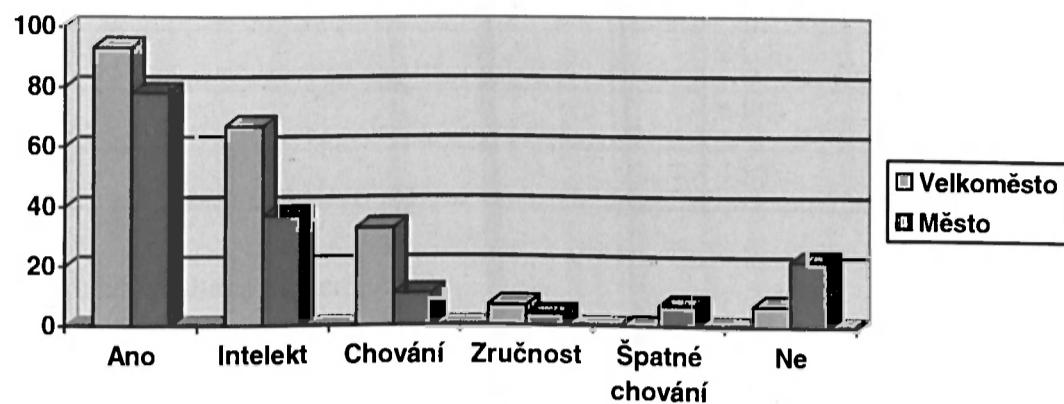
Graf č. 7. Zajímavě strávený den

Touto otázkou bylo zjišťováno, jakým způsobem tráví rodiny volný čas, jakými aktivitami jej naplňují. V obou lokalitách nejčastěji se svými přáteli v přírodě (pečení vuřtů, hry venku). Větší rozdíl v lokalitách je u posledních třech kategorií (spor, turistika a město).

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Ano	93 %	78 %
- intelekt (myšlení, paměť, ...)	67 %	37 %
- chování	33 %	11 %
- dovednosti	7 %	4 %
- špatné chování	0 %	7 %
Ne	7 %	22 %

Tab. č. 8. Čím dítě překvapilo

Graf č. 8. Čím dítě překvapilo

Pátá otázka se zajímá o to, co rodiče na jejich dětech naposledy překvapilo. Je pozitivní, že většina respondentů hodnotila jako překvapivé kladné činnosti dítěte. Několik rodičů upřednostnilo při odpovědi nějakou negativní situaci (dítě zlobilo.) To by mohlo vypovídat o výchovné atmosféře v rodině. Tato otázka by mohla souviset s tím, zda rodiče obecně preferují ve výchově tresty či pochvaly. Zajímá mne zde celkový postoj rodičů k dítěti, zajímaly mne „skutečnosti“, které rodiče překvapí, na které se zaměřuje. Odpovědi byly např.: „samo se obleče“, „zůstalo celý víkend u babičky“, „vybavením si rok starých zážitků a nakreslení jich na obrázek“, „překvapuje denně (odpověděl muž)“, „že už nepojede na ŠvP, protože mu místní paní učitelka řekla tak (pojmenovala) jak mu mohu říkat jenom já“, „starostí o zdraví své babičky“, „... skočil přímo do náručí černochovi na Václaváku“.

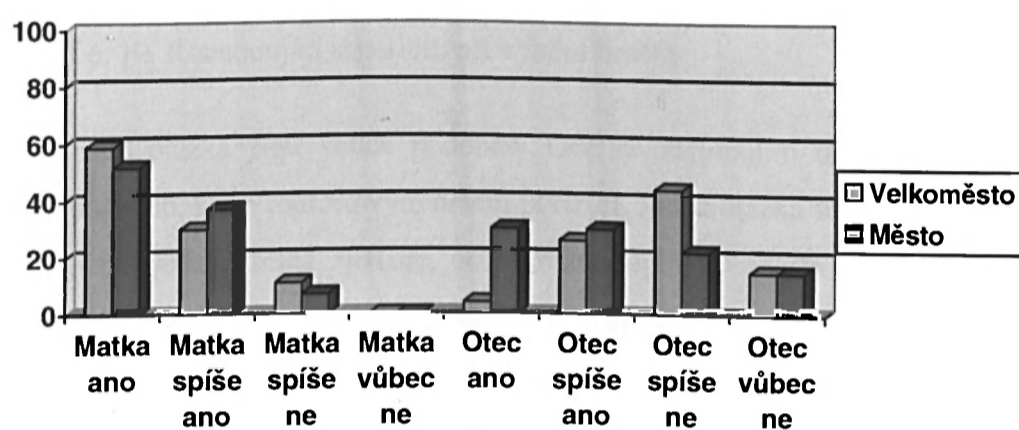
Celkové zjištění je poměrně pozitivní. Rodiče si všímají i maličností a z dotazníků vyplývá, že hodnotí své děti kladně, povzbudivě.

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi?

Osoba, odpověď	Velkoměsto	Město
Matka		
- ano	59 %	52 %
- spíše ano	30 %	37 %
- spíše ne	11 %	7 %
- vůbec ne	0 %	0 %
Otec		

- ano	4 %	30 %
- spíše ano	26 %	30 %
- spíše ne	44 %	22 %
- vůbec ne	15 %	15 %

Tab. č. 9. Čas rodičů na hru s dítětem

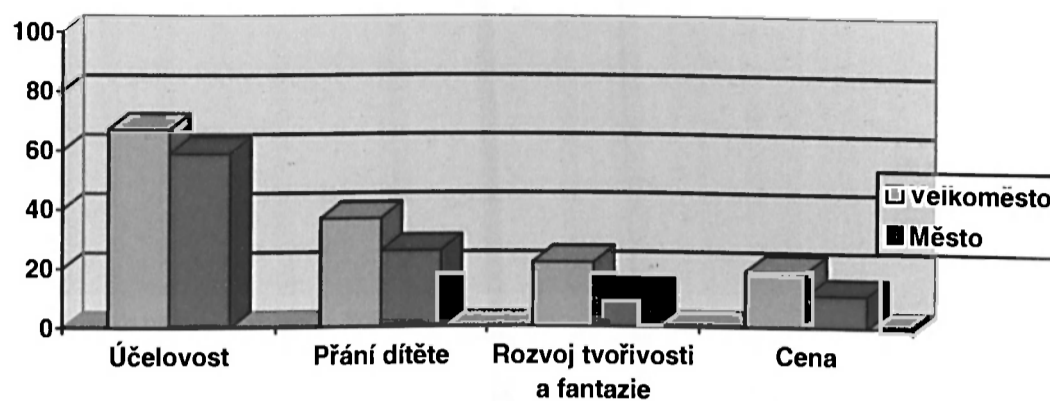
Graf č. 9. Čas rodičů na hru s dítětem

Šestá otázka se ptá po subjektivním pocitu dostatečnosti či nedostatečnosti časového prostoru rodičů hrát si s dětmi. Pokud se zabýváme, otázkou jak tráví rodiče s dětmi volný čas, je dobré mít představu o tom, kdo si hraje s dětmi během pracovního týdne. Zde vychází v lokalitách větší rozdíly u otců. Matky jsou zastoupeny poměrně vyrovnaně. V lokalitě velkoměsta se ukazuje, že otec v podstatě nemá čas hrát si se svými dětmi. Oproti tomu otec ve městě má při hrách účast větší. Opět zůstává nezodpovězená otázka, zda otec žije s rodinou či nikoliv.

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

Rozhodující faktor	Velkoměsto	Město
Učelovost	67 %	59 %
Přání dítěte	37 %	26 %
Rozvoj tvořivosti a fantazie	22 %	11 %
Cena	19 %	11 %

Tab. č. 10 Rozhodující kritérium při výběru hračky

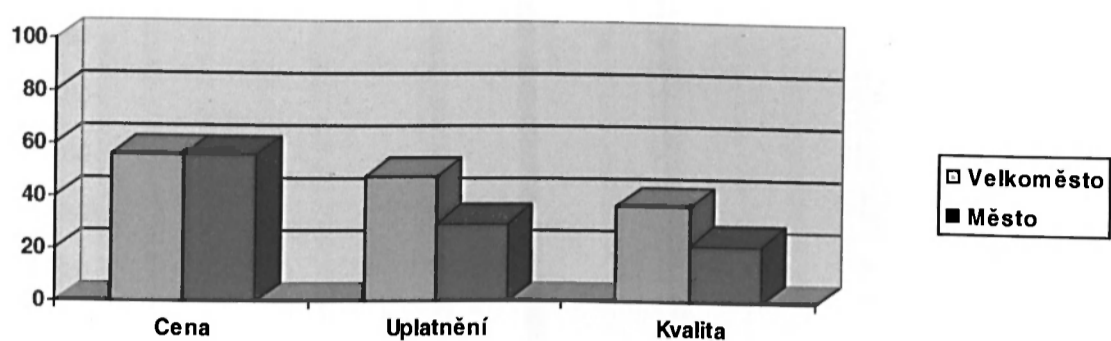
Graf č. 10. Rozhodující kritérium při výběru hračky

Sedmá a osmá otázka jsou velice podobné. Obě se zajímají o motivy, při rozhodování se o hračkách, které rodiče svým dětem pořizují. Jedna otázka se ptá, co je rozhodující při jejich výběru, druhá zjišťuje, co je rozhodující při jejich koupi. Za povšimnutí stojí, že odpovědi zařazené do kategorie „cena hračky“ se u prvně jmenované otázky objevuje v četnosti na místě posledním a u druhé otázky na místě prvním. Přestože otázky ohledně výběru a nákupu hračky mohou působit shodně, respondenti tuto nuanci postřehli a projevilo se to i v odpovědích. Tato otázka byla položena, aby zjistila do jaké míry rodiče zvažují nákup a výběr hračky. Opět by mohla tato otázka souviset se stylem a zaměřením rodiny.

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

Rozhodující faktor	Velkoměsto	Město
Cena	56 %	56 %
Uplatnění	48 %	30 %
Kvalita	37 %	22 %

Tab. č. 11 Rozhodující kritérium při koupi hračky

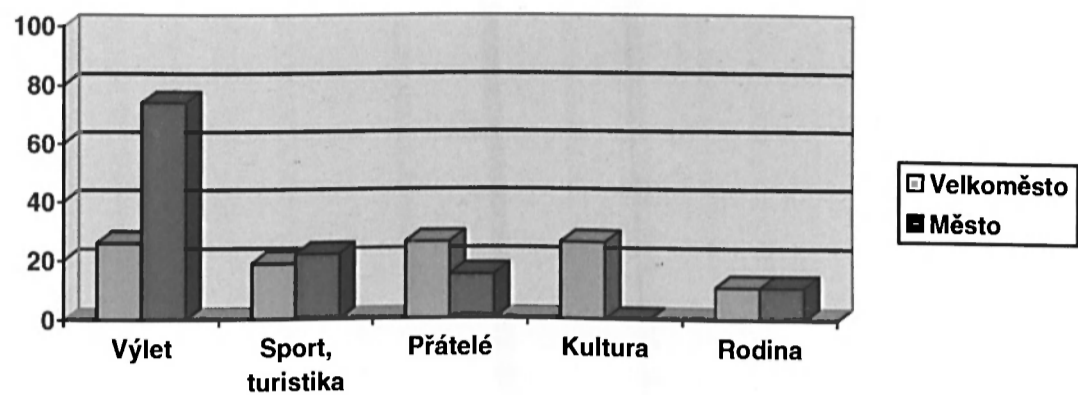
Graf č. 11. Rozhodující kritérium při koupi hračky

Otázky č 7 a 8 jsou okrajové. Sledovaly postoj rodičů k hračkám, k jejich vlastnostem, jejich ceně. Zda rodiče dají při nákupu hraček na děti, nebo zda se řídí svými představami. Zde jsou výsledky celkem vyrovnané.

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

Aktivita	Velkoměsto	Město
Výlet	26 %	74 %
Sport, turistika	19 %	22 %
Přátelé	26 %	15 %
Kultura	26 %	0 %
Rodina	11 %	11 %

Tab. č. 12. Nejbližší společná plánovaná aktivita rodiny

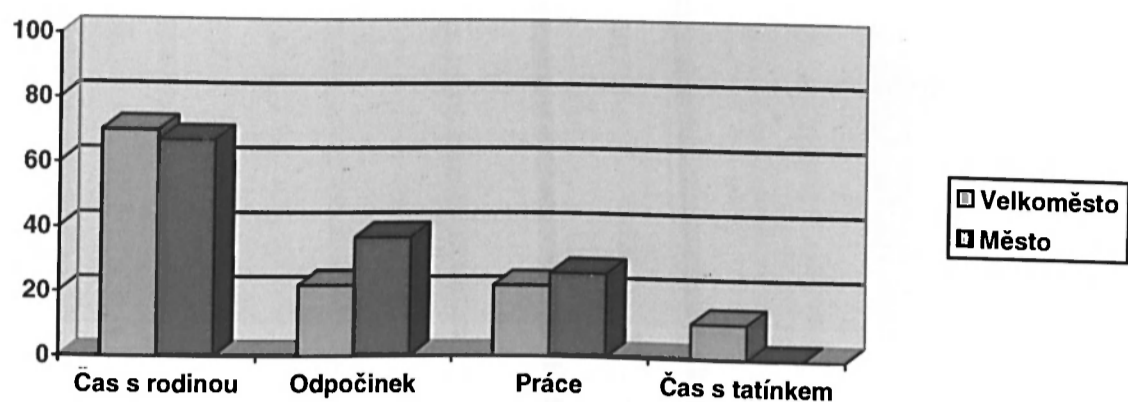
Graf č. 12. Nejbližší společná plánovaná aktivita rodiny

Devátá otázka zjišťuje, jakou zajímavou aktivitu si rodiče se svými dětmi naplánovali na nejbližší budoucnost. Rodiny z velkoměsta plánují rozmanitěji než rodiny z města. Je snad důvodem větší nabídka aktivit ve velkoměstě? Či nižší dostupnost přírody? Či snad otevřenější přístup k aktivitám? Nebo skutečnost, že rodiny z velkoměsta mají přes týden méně volného času na společné aktivity a tak si společné chvíle plánují rozmanitěji, tak aby „účel“ volného času byl naplněn i pro dospělé? Na základě odpovědí je možné vyvodit závěr, že lidé z velkoměsta díky větší nabídce mohou volit rozmanitější aktivity. Lidé z města díky „lepší dostupnosti do přírody, plánují více výlety.

10) Co pro Vás znamená víkend?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Čas s rodinou	70 %	67 %
Odpocinek	22 %	37 %
Práce	22 %	26 %
Čas s tatínkem	11 %	0 %

Tab. č. 13. Význam víkendu

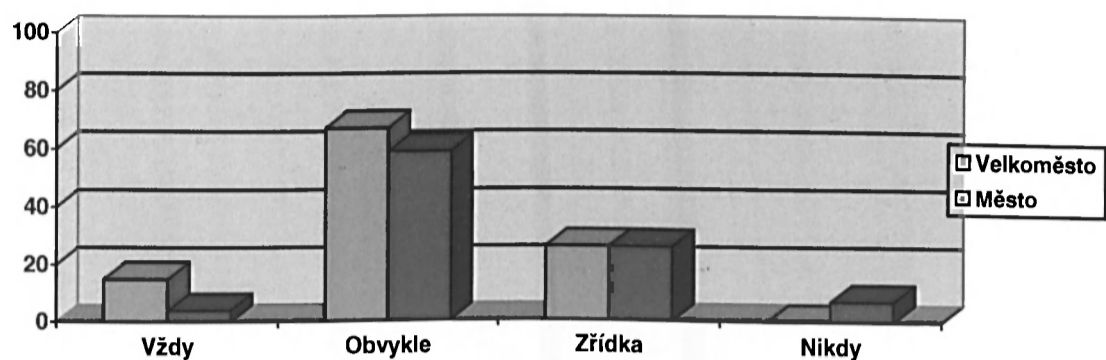
Graf č. 13. Význam víkendu

V obou dvou lokalitách je nejdůležitější aktivitou víkendu trávit čas s rodinou. Pak v obou lokalitách následují kategorie odpočinek a práce (práce byla uváděna ve smyslu úklidu domácnosti, v některých případech to byl čas v zaměstnání a několikrát byla uvedena práce na stavbě). Město lehce upřednostňuje odpočinek. I zde se ve velkoměstě projevila nepřítomnost otce v rodině přes týden. Někteří respondenti uvedli doslova: „víkend pro nás znamená čas s tatínkem.“

11) Plánujete si dopředu program na víkend?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Vždy	15 %	4 %
Obvykle	67 %	59 %
Zřídka	26 %	26 %
Nikdy	0 %	7 %

Tab. č. 14. Jak často si rodiče dopředu plánují program na víkend

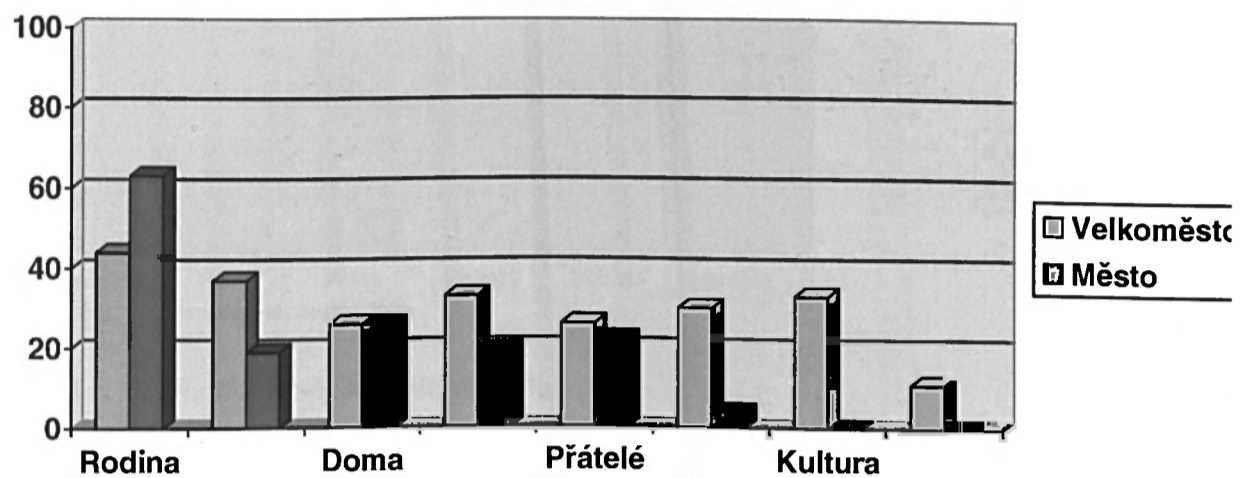
Graf č. 14. Jak často si rodiče dopředu plánují program na víkend

Otázka zjišťovala, jak se rodiče zabývají přípravami na víkend. Zda přemýšlí s předstihem o tom jak budou víkend trávit. Pochopitelné je, že jakési plánování musí probíhat. Je zajímavý poměr četnosti v lokalitách u odpovědi „vždy“ a „nikdy“. Nicméně nemůžeme hodnotit do jaké míry je správná ta či ona odpověď.

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

Aktivita	Velkoměsto	Město
Rodina	44 %	63 %
Prarodiče	37 %	19 %
Doma	26 %	26 %
Chata	33 %	19 %
Přátelé a jejich děti	26 %	22 %
Sport	30 %	4 %
Kultura	33 %	0 %
Nákupy	11 %	0 %

Tab. č. 15. Nejčastější způsob trávení víkendů

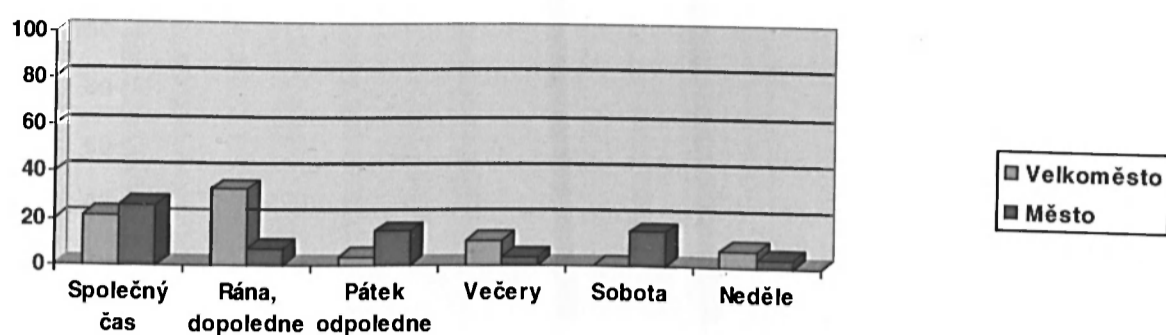
Graf č. 15. Nejčastější způsob trávení víkendů

Na tuto otázku odpovídali respondenti výběrem z nabídky odpovědí. Bylo možné označit i více odpovědí. Rodiny obou lokalit tráví nejčastěji víkend s vlastní rodinou. Rodiny z velkoměsta jsou ve víkendových aktivitách rozmanitější. Jednou z variant je i trávení víkendů nákupy. V dnešní době se rozmáhá trend trávit poměrně velkou část víkendu v nákupních centrech. Ve výzkumu se ale přímo nepotvrdilo, že by k tomu respondenti ve větší míře inklinovali.

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Společný čas (chvilky, jídlo, ...)	22 %	26 %
Ráno, dopoledne	33 %	7 %
Pátek odpoledne	4 %	15 %
Večery	11 %	4 %
Sobota	0 %	15 %
Neděle	7 %	4 %

Tab. č. 16. Nejoblíbenější chvíle víkendu

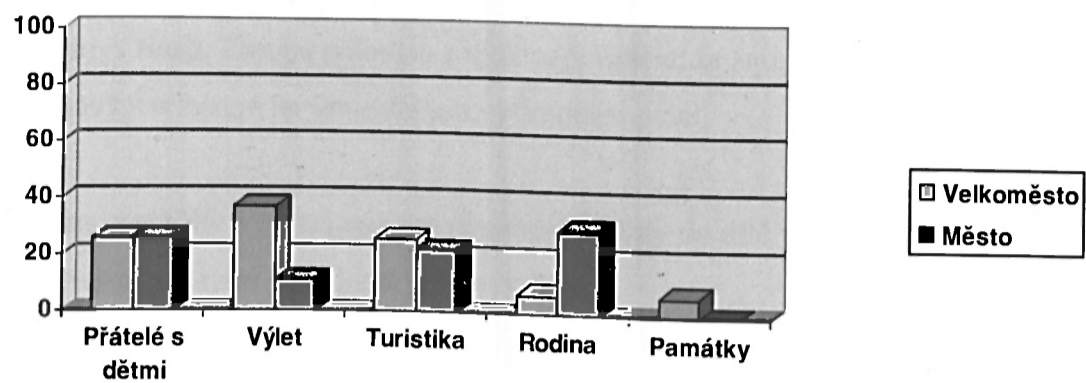
Graf č. 16. Nejoblíbenější chvíle víkendu

Rodiny z velkoměsta preferují ráno a dopoledne. Rodiny z města tzv. společný čas. Tím rozumíme (podle odpovědí) společné stolování u snídani, oběda a večeře, společné hraní rodičů a dětí, jiné společné aktivity.

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

Aktivita	Velkoměsto	Město
Přátelé s dětmi	26 %	26 %
Výlet	37 %	11 %
Turistika	26 %	22 %
Rodina	7 %	30 %
Památky	7 %	0 %

Tab. č. 17. Nejvydařenější víkend s dětmi

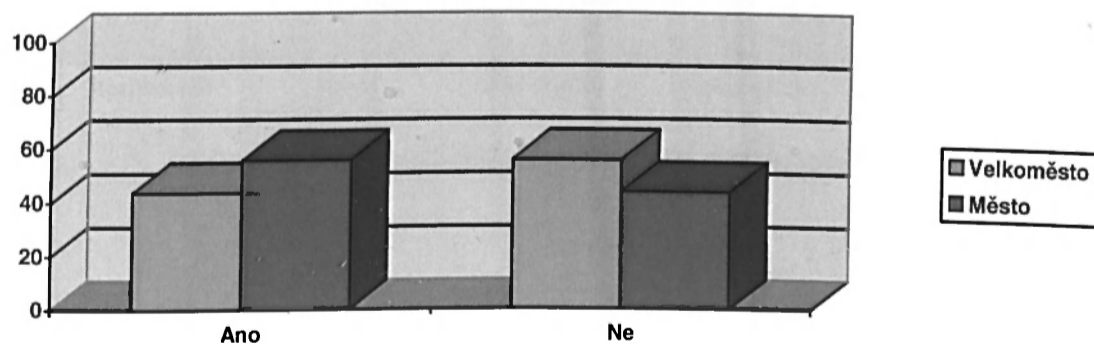
Graf č. 17. Nejvydařenější víkend s dětmi

U velkoměsta se na prvních místech objevují výlety, turistika a setkávání se s přáteli, který mají také děti. Město považovalo za nejvydařenější víkend čas strávený s rodinou, s přáteli, které mají také děti a turistiku.

15) Máte nějaký víkendový rituál?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Ano	44 %	56 %
Ne	56 %	44 %

Tab. č. 18. Vytvoření víkendového rituálu

Graf č. 18. Vytvoření víkendového rituálu

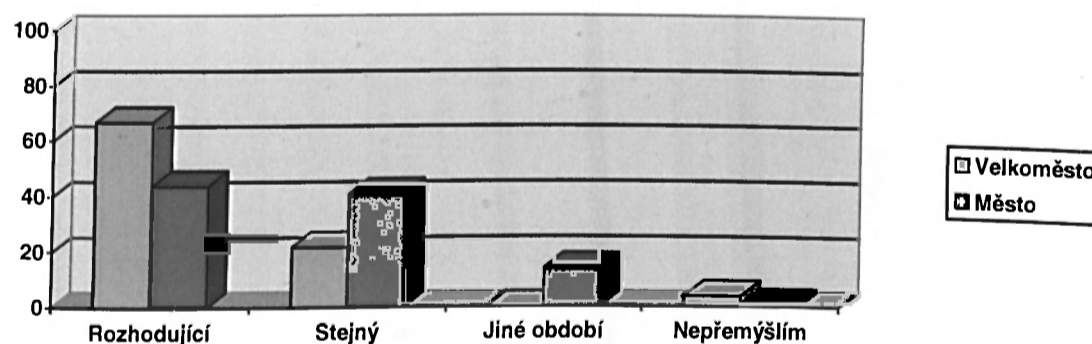
Zde se rozložení dat pohybovalo přibližně v polovině počtu odpovědí. Téměř polovina respondentů udává, že si rituál vytvořila a zároveň téměř polovina tvrdí, že ne.

Jedna s otázek směřovala k tomu, zda si respondenti ve svých rodinách vytvořili nějaký víkendový rituál. Zhruba polovina z nich odpověděla, že ano. Rituály v rodinách by byly zajímavým tématem na samostatnou výzkumnou práci.

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Rozhodující	67 %	44 %
Stejný jako jiná období	22 %	41 %
Jiné období je důležitější	0 %	14 %
- po narození	0 %	7 %
- puberta	0 %	7 %
Nepřemýšlím o tom	4 %	1 %
Neodpovědělo	7 %	0 %

Tab. č. 19. Míra vlivu rodiny na předškoláka a jiná věková období podle názoru rodičů

Graf č. 19. Vliv rodiny na předškoláka a jiná věková období podle názoru rodičů

Záměrem bylo zjistit, jak nahlíží rodiny na předškolní věk (vývojová fáze, jejich dětí). Zda si uvědomují, že se jejich výchovný přístup odrazí v budoucím životě dětí. Prvních 7 let života je podle mnoha odborníků určujícím obdobím, pro způsob, jak dítě zvládne projít adolescencí a jak bude jednou schopné žít v dospělosti.

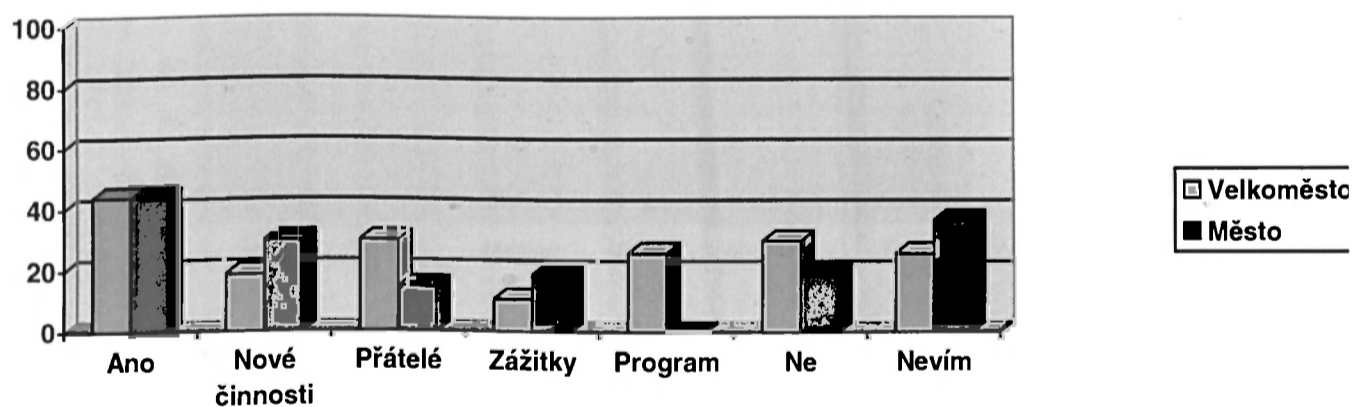
Pro rodiny z obou lokalit je předškolní období rozhodující. Nicméně graf ukazuje další zjištění, že pro více rodin z města se zdají být i jiná období důležitá.

V dotaznících se u odpovědí respondentů z města objevily v kategorii jiné, a sice období puberty, novorozenecké a období do 3 let.

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou? Proč?

Odpověď + důvod	Velkoměsto	Město
Ano	44 %	44 %
- nové činnosti	19 %	30 %
- přátelé	30 %	15 %
- zážitky	11 %	19 %
- program	26 %	0 %
Ne	30 %	19 %
- vlastní představy	15 %	15 %
- nechuť být organizován	15 %	4 %
Nevím	26 %	37 %

Tab. č. 20. Zájem o rodinný víkend pořádaný agenturou

Graf č. 20. Zájem o rodinný víkend pořádaný agenturou

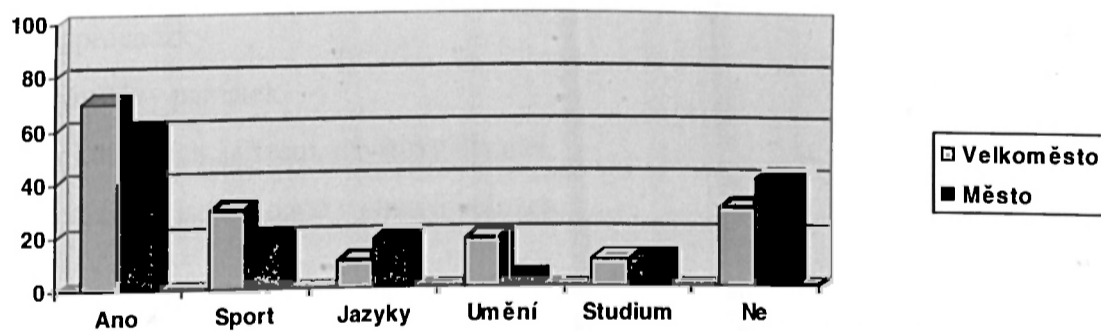
Sedmnáctá otázka mapuje zájem rodičů o víkendové organizované programy. Tato otázka byla stěžejní pro naplnění tzv. zvláštního cíle, sestavení a realizaci víkendového programu s nabídkou herních aktivit.

Téměř polovina respondentů uvedla, že by o takový víkend zájem měla. Velkoměsto upřednostňuje navázání nových kontaktů a program jako takový. Rodiny z města se přiklání spíše k získání zkušeností s novými herními činnostmi a k získání zážitků.

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

Odpověď	Velkoměsto	Město
Ano	70 %	59 %
- sport	30 %	19 %
- jazyky	11 %	19 %
- umění	19 %	4 %
- studium	11 %	11 %
Ne	30 %	41 %

Tab. č. 21. Vize rodičů o budoucnosti dítěte

Graf č. 21. Vize rodičů o budoucnosti dítěte

Osmnáctá otázka měla za cíl zjistit, do jaké míry rodiče uvažují o budoucnosti svého dítěte a případně jakým aktivitám by se mělo věnovat. Odpovědi vyšly poměrně pozitivně. Většina rodičů uvedla, že uvažuje spíše o zájmových činnostech dítěte jako je sport, výuka jazyků, budoucí studia. Z odpovědí je patrné, že o profesní dráze svých potomků žádný z respondentů neuvažuje.

Pokud rodiče uvedli odpověď ne, jako důvod napsali, že budoucnost je v rukách jejich dítěte, důraz kladou na jeho volbu, která přinese spokojenost.

4.7 Ověření cílů a hypotéz

Vzhledem k rozsahu výzkumu a počtu respondentů nelze žádné závěry zobecňovat. Veškeré interpretace jsou platné pouze pro tento výzkumný soubor. Pokud níže hovořím o lidech či rodinách z města a velkoměsta, myslím tím pouze konkrétní respondenty mého výzkumu. To, zda jsou níže uvedená tvrzení obecně platná i pro další rodiny, by mohlo být náplní případné navazující a rozšířené studie.

4.7.1 Splnění cílů

ad I. Zjistit jaké aktivity a činnosti volí dospělí pro společný čas s dětmi.

Vyhodnocení je seřazené podle sestupné četnosti.

Dospělí nejraději pro společný čas s dětmi volí tyto činnosti:

- 1) individuální činnosti – malování, kreslení, četba knih, hraní s hračkami, hraní her, povídání si
- 2) sport
- 3) turistika, procházky
- 4) výlety, návštěvy památek
- 5) návštěvy kulturních zařízení, návštěvy divadel

Tyto aktivity jsou shodné v obou lokalitách.

ad II. Zjistit zda jsou volnočasové aktivity rodin ovlivněny prostředím ve kterém žijí.

ANO, volnočasové aktivity rodin jsou ovlivněny prostředím, ve kterém žijí.

Z výzkumu vyplynulo, že rodiny z města tráví více času v přírodě, turistikou. Jejich činnosti jsou více uzavřené v rámci své rodiny.

Oproti tomu lidé z velkoměsta dávají přednost volnočasovým aktivitám i mimo přírodu. Častěji využívají nabídky kulturních akcí (divadlo). Tráví více času společně s jinými rodinami a jejich dětmi než rodiny z města.

ad III. Zjistit jestli mají rodiny zájem o organizovaný víkendový program s nabídkou herních aktivit.

Téměř polovina rodin (44 %) z obou lokalit by měla zájem zúčastnit se organizovaného víkendového programu s nabídkou herních aktivit.

ad IV. Zjistit zda se liší v lokalitách důvod, proč se takového programu zúčastnit.

Výzkum ukázal, že důvody proč, se zúčastnit takového programu jsou v obou lokalitách stejné, mění se pouze pořadí preferencí:

Velkoměsto:

- 1) poznat nové přátele
- 2) zúčastnit se zajímavého programu
- 3) vyzkoušet a naučit se nové herní aktivity
- 4) získat zážitky

Město:

- 1) vyzkoušet a naučit se nové herní aktivity
- 2) získat zážitky
- 3) poznat nové přátele
- 4) zúčastnit se zajímavého programu

ad V. Zjistit zda se liší v lokalitách důvod, proč se takového programu nezúčastnit.

Respondenti uváděli pouze dva důvody:

- 1) nechtějí být organizováni
- 2) vystačí si sami

Tyto důvody platily pro obě lokality stejně.

4.7.2 Ověření hypotéz

H 1a: Předpokládáme, že rodiny z velkoměsta ve srovnání s rodinami z města tráví více volného času ve společnosti přátel a jejich dětí, více sportují a na víkend častěji odjíždí na venkov.

Hypotéza se potvrdila jen z části. Lidé z velkoměsta ve srovnání s lidmi z města tráví více času ve společnosti svých přátel a jejich dětí. Co se týká sportu, rodiny z velkoměsta ve svém volném čase sportují méně než rodiny z města. Avšak děti

z velkoměstských rodin dochází do sportovních kroužků v hojnějším počtu, než děti z městských rodin. Z výzkumu není patrné, že by rodiny z velkoměsta odjížděly trávit víkend na venkov.

H 1b: Předpokládáme, že rodiny z města ve srovnání s rodinami z velkoměsta tráví více volného času s rodinou a na výlety vyjíždí méně (za umělou nabídkou do velkoměsta).

Hypotéza se potvrdila jen z části. Rodiny z města tráví volný čas více s rodinou a častěji vyjíždí na výlety. Nepotvrzuje se však, že by motivem pro výlety byla umělá nabídka velkoměsta.

H 2a: Předpokládáme, že rodiny z velkoměsta využívají více aktivity z umělé nabídky³ pro vyplnění volného času, než rodiny z města.

Hypotéza se potvrdila. Z dotazníků vyplývá, že rodiny z velkoměsta navštěvují divadla, chodí za kulturou a jejich děti častěji navštěvují zájmové kroužky než rodiny z města.

H 2b: Předpokládáme, že rodiny z města tráví více času v přírodě, turistikou, než rodiny z velkoměsta.

Hypotéza se potvrdila. Rodiny z města tráví více času v přírodě než rodiny z velkoměsta. Nejčastěji v přírodě provozují pěší turistiku a sportují.

H 3: Předpokládáme, že rodiny z velkoměsta mají oproti rodinám z města větší zájem o organizovaný víkendový program s nabídkou herních aktivit.

Zde došlo k zajímavé shodě. V obou lokalitách by měla téměř polovina respondentů (44 %) zájem o organizovaný víkendový program s nabídkou herních aktivit.

H 4a: Předpokládáme, že hlavním důvodem proč si rodiny z města oproti rodinám z velkoměsta častěji **zvolí** organizovaný víkendový program je seznámení se s novými lidmi a novými herními aktivitami.

Hypotéza se potvrdila částečně. Rodiny z města by více očekávali, že si vyzkoušejí a naučí se nové herní aktivity než rodiny z velkoměsta. Naopak rodiny z velkoměsta by více očekávali, že se seznámí s novými lidmi než rodiny z města.

³ Umělou nabídkou rozumíme činnosti organizované různými centry volnočasových aktivit či kulturními institucemi, volnočasové vyžití dětí na hřištích a dalších místech určených speciálně pro hru dětí.

H 4b: Předpokládáme, že hlavním důvodem, proč si rodiny z města oproti rodině z velkoměsta **nezvolí** organizovaný víkendový program je finanční náročnost této aktivity.

Tuto hypotézu nelze posoudit. Respondenti v případě odmítnutí organizovaného víkendu uváděli dva jiné důvody – nechtějí být organizováni a vystačí si sami.

4.8 Závěr praktické části

Z výsledků vyplynulo, že by bylo zajímavé, v případě hypotetické navazující studie, některé otázky upravit či rozšířit. Jedná se např. o otázku druhou. Ta zjišťuje, jaké zájmové kroužky děti navštěvují. Zde by možná stálo za to otázku rozšířit o vypsání se po důvodech, co vede rodiče k výběru toho kterého kroužku a jakou měrou se dítě podílí na volbě kroužku. Také čtvrtá otázka, která je zaměřena na popis zajímavě stráveného dne, by si možná zasloužila rozšíření o část, která by zjišťovala, proč respondenti vybrali činnosti, které uvádějí. Šestá otázka zjišťuje subjektivní zhodnocení, zda mají rodiče dostatek času na hru s dětmi. Této otázce by mohla předcházet otázka, kde by rodiče uvedli konkrétně, kolik času tráví hrou se svými dětmi. Pak by bylo zajímavé porovnat, zda se nějak mezi respondenty či lokalitami liší objektivně udávané množství času ve srovnání se subjektivním pocitem jeho dostatečnosti či nedostatečnosti. Patnáctá otázka se ptá na existenci či neexistenci nějakých víkendových rituálů v rodinách respondentů. Otázku by bylo vhodné rozšířit o popis konkrétních rituálů, i přestože pokud respondenti odpovídali na tuto otázku Ano, většinou rituál popsali. Rituály byly natolik různorodé, že nebyly ve výsledcích uváděny. V příloze č. 2 jsou přiloženy některé dotazníky, jejichž odpovědi jsou zajímavé.

Závěr

Diplomová práce nabízí pohled, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas. Jaké aktivity preferují, jak si zpřijemňují chvíle, kdy jsou spolu. Jsou srovnávány dvě lokality – město a velkoměsto. Ukazuje, že rodiče mají zájem o děti, že k nim obrací svou pozornost a uvědomují si důležitost svého postavení ve výchově předškolního dítěte.

Výzkum přinesl zjištění, že sledované rodiny skutečně tráví čas se svými dětmi, v rámci svých možností se jim dostatečně věnují a prožívají společně hezké chvíle. Rodiče jsou otevření novým nabídkám nejrůznějších volnočasových aktivit a činností. Převážně je volí z hlediska potřeb a zájmů svých dětí a nepodléhají pouze módním trendům. Rodiny z velkoměsta mají tendenci se sdružovat, předávat si zkušenosti. Rodiny z měst mají tendence trávit čas ve větší míře spolu s rodinou, v přírodě.

Jedna z hypotéz výzkumu říká, že rodiny odmítají účast na organizovaném programu kvůli finanční náročnosti. Tato hypotéza se nepotvrdila. Finanční stránka při trávení volného času rodin až tak velkou roli nehraje. Tím vzniká návazná hypotéza pro další výzkumnou práci, a to zda jsou rodiče ochotni zaplatit za kvalitu – co se týče vzdělání, zájmů dětí i svých.

Další zjištění vycházející z výzkumu mohou být výzvou pro pedagogy, aby obrátili svou pozornost i na rodiče. Být rodič je velmi náročná role. Je to zlomové období v životě člověka. Pedagogové by se měli pokusit svými aktivitami šířit myšlenku, že rodina vytváří důležité prostředí v životě člověka, zprostředkovává ty nejintimnější zážitky, vzpomínky a vzory. Ty si člověk nese celým životem. Hry, zájmové činnosti a ostatní aktivity, které rodina provozuje společně, mohou napomoci optimálnímu rozvoji osobnosti dítěte. Takové dítě může být kvalitním přínosem celé společnosti a vytvářet tak podmínky pro „příjemné“ bytí nám všem.

Pojem volného času se donedávna týkal hlavně dětí (mladší školní věk), mládeže a dospělých. Dnes již existuje velká nabídka volnočasových aktivit i pro děti předškolního věku, a to převážně ve formě kroužků při mateřských školách a domech dětí a mládeže. Vznikají mateřská centra, zájmová studia, které nabízejí aktivity pro děti a jejich maminky již od narození. Děje se tak hlavně ve velkých městech, nicméně v menších městech se nabídka aktivit také stále rozšiřuje.

V takto pestré škále nabídek činností je nelehké nalézt ty nejlepší z nich a slepě nepodlehnout mnohdy lákavé reklamě. Dospělí se při výchově svých dětí setkávají s

nejrůznějšími názory a alternativami, jak děti vést a stimulovat. Učí se v nich orientovat a vybírat to dobré, co vyhovuje právě jim. Vedle toho mají možnost využít širokou nabídku literatury (populární i odbornou). Ta je plná rad, jak své děti vychovávat. Jak se ukázalo, rodiny jsou otevřené získávat zkušenosti a poznávat nové prostředí.

Celkový dojem z výzkumu je pozitivní. Potvrdilo se, že opravdu existuje rozdíl ve způsobu využívání volného času v lokalitách. Vzhledem k tomu, že zkoumaný vzorek nebyl velký, nelze výsledky výzkumu zobecňovat. Nicméně jsou dostačující, aby se s informacemi mohlo dále pracovat.

Závěrečná diskuse

„Ukažme dětem, že si ještě umíme hrát. Že se ještě umíme obejít bez televize, počítačových her, že jako rodiče umíme vyrobit panáčka ze šišky, maňáska z kapesníku. Že se umíme smát a radovat se ze života. A děti si nás tak začnou vážit úplně jinak. Naše autorita bude spočívat někde úplně jinde.“

(Zdeněk Matějček)

Cílem práce bylo zamyslet se nad volnočasovými aktivitami rodin s dětmi v předškolním věku. Předškolní období je velice důležité. Přípravuje děti pro vstup do školy. Škola a vzdělání je pro začlenění se do života těžko postradatelnou hodnotou. V každé rodině s dětmi můžeme rozlišovat několik typů sociálních rolí. Mezi základní dvě koncepce patří „být rodičem“ a „být dítětem“. Mezi nejdůležitější dvě dovednosti v rámci těchto koncepcí patří „umění být dobrým rodičem“ a „umění být dobrým dítětem svých rodičů“. Interakce, které probíhají na styčných plochách těchto dvou skupin – „rodičů“ a „dětí“, jsem se pokusila zmapovat a sledovat ve své diplomové práci. Vycházela jsem z odborné literatury i ze svých zkušeností.

V teoretické části jsem se zaměřila na volný čas, chtěla jsem zjistit, kdy vznikl moment uvědomění si potřeby volného času. Zajímalo mne, jak se volný čas vyvíjel v prvních společnostech a jakým směrem se ubíral. V další části kapitoly o volném čase jsem se zabývala situací dnes a to hlavně situací rodin, protože v literatuře z které jsem čerpala se týkají volnočasové aktivity především dětí mladšího školního věku a mládeže. Volný čas se stal předmětem zájmu oboru, který se vydělil, v nedávné době, z pedagogiky. Jedná se o pedagogiku volného času. Její budoucnost se otevírá a bude se těšit velké pozornosti nejen pedagogů, psychologů, ale i sociálních pracovníků.

Další kapitolou byla rodina. Opět jsem vycházela z prvních společenství, abych viděla, jak se rodina vyvíjí, jak se měnili a mění pozice členů v rodině, jak jednotliví členové přispívají k chodu domácnosti. Jedna z kapitol se zabývá mužstvím a ženstvím, jsou to dva různé faktory, nepostradatelné a ve své podstatě nenahraditelné. Nicméně v dnešní době, kdy dochází k rozpadu tradiční rodiny, kdy poměrně dost dětí vyrůstá bez otce přichází na řadu otázka, jak se s touto situací vyrovná společnost, pedagogika, psychologie a další obory. Tuto situaci řada odborníků nazývá krizí rodiny. Myslím si, že rodina prochází velkými změnami. Jako i celá společnost, celý svět. S touto situací se rodina vyrovnává a bude trvat ještě několik let, než se situace urovná. Vidíme na dětech, které se narodily v posledním desetiletí jsou „jiné“. Vyžadují jiný přístup rodičů a okolí, jsou schopni se rychle orientovat v informacích. Jsou vyspělejší, samostatnější a projevují svou individualitu již od dětství. Když se podívám na rodiny a děti ve svém okolí, mám pocit, že řada dětí by mohla „vychovat“ své rodiče. Rodiče se od dětí mohou učit. (Ale dalo by se říci, že to souvisí s se změnou přístupu k dětem.) Autoritativní přístup se pomalu z výchovy vytrácí, děti jsou o mnoho dříve samostatnější, mohou projevat svou vůli. Tato situace je určitě složitější pro rodiče, nicméně čím více péče vložíme do dětí, tím více se nám to v dobrém vrátí.

Třetí kapitola se týká předškolního dítěte a rodiny. Rodina dává dítěti důležitý vklad do budoucnosti. Proto je důležité, aby se rodiče svým dětem věnovali v co největší míře, aby si uvědomili, že výchova nejde vrátit zpět, to co do dítěte vložíme, nikdy nezmizí....

Ve výzkumu (ze vzorku rodin) bylo zjištěno, že rodiče mají zájem o děti, věnují se jim a přemýšlí o aktivitách, které s dětmi provozují. Je příjemné zjištění, že rodiny jsou otevřené a přístupné. Pokud nastává situace, že si pedagogika uvědomuje potřebu pracovat s rodinou, myslím, že přichází pravá chvíle. Maminky a řada dobrovolníků se sdružují, připravují si programy, organizují zájmové aktivity. Ze zkušeností vím, že na řadu takovýchto akcí jsou zváni odborníci, kteří diskutují s rodiči na téma, které je zajímavé. Jsou to záležitosti velmi přínosné a ku prospěchu všem. Výzkum ukázal, že na měště (dalo by se říci i venkově) nemají ještě rodiny tolik možností, jsou orientovány jiným směrem. Nicméně pomalu se brány otevírají a za několik let se situace změní.

Vlastní realizace víkendového programu s nabídkou herních aktivit ukázal v praxi, že rodiče si umí „užít“ čas s dětmi, v jejich společnosti, mohou být jejími partnery při hrách i v životě. Velký a cenný přínos vidím v tom, že děti zažijí své rodiče v situacích, které nejsou na denním pořádku – vidí rodiče soutěžit, vítězit i prohrávat.

Vidí je malovat, zpívat, vytvářet loutky a mnoho dalších....V dnešní době málo dětí ví, čím se jejich rodiče živí, co „dělají“, v práci. Když jsem se kdysi ptala čtyřletého kluka kde pracuje jeho tatínek, odpověděl , že v kanceláři na počítači, nic bližšího nevěděl. A je mnoho tatínků a maminek, kteří na počítači pracují.

Pokud rodiče budou s dětmi trávit volný čas aktivně a rozmanitě, pokud si s nimi budou hrát, děti v nich mohou objevit nového člověka. Člověka, kterého si budou vážit...

Seznam použité literatury

- BAKALÁŘ, E. Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít, Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o., Praha 2002, ISBN 80-7021-605-0
- BRIERLEY, J. 7 prvních let života rozhoduje, Portál, s.r.o., Praha 1996, ISBN 80-7178-484-2
- BURGESOVÁ, A. Návrat otcovství – Jak se stát moderním otcem, JOTA, s.r.o., Brno 2004, ISBN 80-7217-296-4
- CAIATIOVÁ, M., DELAČOVÁ, S., MÜLLEROVÁ, A. Volná hra – zkušenosti a náměty, Portál, s.r.o., Praha 1995, ISBN 80-7178-011-1
- DE SINGLY, F. Sociologie současné rodiny, Portál, s.r.o., Praha 1999, ISBN 80-7178-249-1
- DUCHÁČKOVÁ, O. Pedagogika pro střední pedagogické školy, Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1983, ISBN 14-202-83
- DVOŘÁČEK, J. Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2004, ISBN 80-7290-159-1
- HADJ MOUSSOVÁ, Z., VALENTOVÁ, L. Poradenské teorie a strategie, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2002, ISBN 80-7290-098-6
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2003, ISBN 80-7290-128-1
- HANŠPACHOVÁ, J. Hry pro maminky dětmi, Portál, s.r.o., Praha 1997, ISBN 80-7178-166-5
- HARTL, P. Psychologický slovník, Praha 1993, ISBN 80-901549-0-5
- HELUS, Z. Dítě v osobnostním pojetí – Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče, Portál, s.r.o., Praha 2004, ISBN 80-7178-888-0

- HELUS, Z. Úvod do sociální psychologie (Aktualizovaná témata pro studující učitelství), Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2001, ISBN 80-7290-054-4
- HELUS, Z. Vyznat se v dětech, Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1987, ISBN 14-186-87
- HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas, Portál, s.r.o., Praha 2004, ISBN 80-7178-927-5
- HORSKÝ, J., SELIGOVÁ, M. Rodina našich předků, Lidové noviny, Praha 1997, ISBN 80-7106-195-6
- CHOUR, J. Receptář her – náměty a návody pro vedoucí dětí a mládeže, Portál, s.r.o., Praha 2000, ISBN 80-7178-388-9
- JANDOUREK, J., ELBLOVÁ, M. Zdeněk Matějček: naděje není v kouzlech, Portál, s.r.o., Praha 1999, ISBN 80-7178-350-1
- KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. Předškolní a primární pedagogika, Portál, s.r.o., Praha 2001, ISBN 80-7178-585-7
- KOMENSKÝ, J. A. Informatorium školy mateřské, Kalich, Praha 1992, ISBN 80-7017-492-7
- KOŤÁTKOVÁ, S. Hry v mateřské škole v teorii a praxi, Grada Publishing, spol. s r.o., Praha 2005, ISBN 80-247-0852-3
- KUDOVÁ, L. Volný čas rodin s dětmi. UČITELSKÉ NOVINY, 1995, č. 31, roč. 1998, str. 17 – 18
- KUDOVÁ, L. Volný čas rodin s dětmi. UČITELSKÉ NOVINY, 1995, č. 32, roč. 1998, str. 15 – 18
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie, Grada Publishing, spol. s r.o., Praha 1998, ISBN 80-7169-195-X
- LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1968, ISBN 08-063-68
- MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíce potřebují, Portál, s.r.o., Praha 2003, ISBN 80-7178-8538
- MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti, AVICENUM, zdravotnické nakladatelství, n.p., Brno 1986, ISBN 08-011-86
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Děti, rodina a stres, Galén, Praha 1994, ISBN 80-85824-06-X

- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Nevlastní rodiče a nevlastní děti, Grada Publishing, spol. s r.o., Praha 1999, ISBN 80-7169-897-0
- MATĚJČEK, Z., LANGMEIER, J. Počátky našeho duševního života, Panorama, Praha 1986
- MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť, SLON, Praha 1997, ISBN 80-85850-24-9
- MILLAROVÁ, S. Psychologie hry, Panorama, Praha 1978, ISBN 505-825-21
- MIŠURCOVÁ, V., FIŠER, J., FIXL, V. Hra a hračka v životě dítěte, Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1989, ISBN 14-112-89
- MOŽNÝ, I. Moderní rodina, Blok, Brno 1990, ISBN 80-7029-018-8
- MOŽNÝ, I. Sociologie rodiny, SLON, Praha 1999, ISBN 80-85850-75-3
- NÁRODNÍ ZPRÁVA O STAVU PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY, VZDĚLÁNÍ A PÉČE O DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V ČESKÉ REPUBLICE, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Praha 2000, ISBN 80-7168-746-4
- OLIVOVÁ, V. Lidé a hry, Olympia, Praha 1979, ISBN 27-076-79
- OPRAVILOVÁ, E. Předškolní pedagogika I. – Smysl a proměny dětství, Technická univerzita v Liberci, Liberec 2002, ISBN 80-7083-656-3
- PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. Pedagogika volného času, Portál, s.r.o., Praha 1999, ISBN 80-7178-295-5
- PRŮCHA, J. Pedagogický výzkum – uvedení do teorie a praxe, Univerzita Karlova v Praze – Karolinum, Praha 1995, ISBN 382-104-95
- PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky, Portál, s.r.o., Praha 2000, ISBN 80-7178-399-4
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník, Portál, s.r.o., Praha 1995, ISBN 80-7178-029-4
- PŘÍHODA, V. Ontogeneze lidské psychiky – vývoj člověka do patnácti let, Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1963, ISBN 16-917-63
- RUIZ, M. Čtyři dohody, Pragma, Praha 2001, ISBN 80-7205-826-6
- ŘÍČAN, P. Cesta životem, Portál, s.r.o., Praha 2004, ISBN 80-7178-829-5
- SMAHEL, R. Domov prožít – domov vytvářet, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1995
- VÁGNEROVÁ, M. Úvod do psychologie, Husitská teologická fakulta
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie, Portál, s.r.o., Praha 2000, ISBN 80-7178-308-0

VÁŽANSKÝ, M. Základy pedagogiky volného času, Print-Typia, spol. s r.o., Brno
2001, ISBN 80-86384-00-4

VIEHOFFOVÁ, H., REUYSOVÁ, E. Jak s dětmi trávit volný čas, Portál, s.r.o., Praha
1996, ISBN 80-7178-073-1

YABLONSKÝ, L. Otcové & synové – O nejnáročnějším rodinném vztahu, Portál,
s.r.o., Praha 1995, ISBN 80-7178-075-8

Přílohy

Formulář dotazníku

Příklady dotazníků vyplněných respondenty (7x)

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího:

Věk rodičů:

Vzdělání rodičů:

Věk dětí:

Bydliště (město, lokalita):

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

.....

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké:

 Jak často:

NE

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
otec prarodiče jiný (kdo?)

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

.....

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

.....

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

.....

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

.....

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

.....

10) Co pro Vás znamená víkend?

.....

11) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy obvykle zřídka nikdy

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma	s rodinou	sportujeme
jedeme na chatu	s přáteli a jejich dětmi	jdeme za kulturou
jedeme za prarodiči		trávíme čas nákupy

Jinak? Jak?

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

.....

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

.....

15) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

.....

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké?

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO Proč?

NE Proč?

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO Čemu?

NE Proč?

Děkujeme Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Adriana Šebková
Křesťanská vojevovská 10, 165 00 Praha 6

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího: *muž*
 Věk rodičů: *matka 42 otec 50*
 Vzdělání rodičů: *Střední šk. zeměd. elektrikář*
 Věk dětí: *5 let*
 Bydliště (město, lokalita): *Bezdědovice*

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

..... *čtení knih, šarabance, kreslení*

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké:
 Jak často:

NE

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
 otec prarodiče jiný (kdo?)

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

..... *matka podelbrna a práce dětí*

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

..... *že odmítává a rebeluje*

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
 OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

..... *to k čemu je určena a materiál z čeho je vyrobena*

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

..... *účet a do jaké míry cena a přitom užitečnost*

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

..... *dětský den u nás s otcí*

10) Co pro Vás znamená víkend?

relax

11) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy obvykle zřídka nikdy

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

byváme doma s rodinou sportujeme
 jedeme na chatu s přáteli a jejich dětmi jdeme za kulturou
 jedeme za prarodiči trávíme čas nákupy

Jinak? Jak?

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

od prvního zadatku (návěsta)

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

Byli jsme na chatě s přáteli a děti

15) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

rodina se musí vstát dříve na televizi a být děti opatřeny

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké?

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO NE Proč? *má teta nové rodiče a svatbu*
Proč?

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO NE Čemu? *studium*
Proč? *protože je pro život dítěte*

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Radka Šebková

Rozvojová 10, 165 00 Praha 6

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího: ŽENA
 Věk rodičů: 41, 57, 52
 Vzdělání rodičů: UŠO, MAT, SS, VS
 Věk dětí: 6, 12
 Bydliště (město, lokalita): PRAHA 2, NOVÉ MĚSTO

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

..... KOLO, MAZLENÍ, SPOLUČNÉ JEZDĚNÍ NA KOLoběžkách

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké: KERAMIKA, ANGLIČTINA, FLETNA, SOKOL
 Jak často: 1x ZA 14 DŮ, 1x 14 DŮ, 1x 14 DŮ, 2x 14 DŮ

NE

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
 otec prarodiče jiný (kdo?) KOLEKTIVU V MŠ

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

..... ODPOLEDNE - SPOLUČNÉ MUZICÍROVÁNÍ KYTARA, FLETNA

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

..... ŽE UŽ NEPOJDE NA ŠVP PROTOŽE MU MÍSTNÍ M. UČITELKA ŘIKALA TAK, JAK MU PŘY MOHU ŘIKAT JENOM JA

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
 OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

..... ABY BYLA BEZPEČNÁ, UŽITEČNÁ, HEZKÁ

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

..... POTŘEBNOST, VELIKOST, CENA + ♡

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

..... ODPOLEDNE V LODĚNICI, JEZDĚNÍ NA RAFTU, TÁBORAK

0) Co pro Vás znamená víkend?

NEKDY DOMACÍ PRÁCE, NĚKDY PRIMA DNÍ VOLNA JE SYNEKEM

1) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy obvykle zřídka nikdy

2) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma s rodinou sportujeme
jedeme na chatu s přáteli a jejich dětmi jdeme za kulturou
jedeme za prarodiči trávíme čas nákupy

Jinak? Jak? ... DOMA I. CHALLUPA I. SPORT A HORY, PŘÁTELE

3) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

TEPLÝ VEČER, PRÁSKAVICI DNEŇ, TICHO A SPICÍ SYNEK V NÁPLUČI

4) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

JEDEN DEN CHICKENI A HORACI V DEŠTI, DRUHÝ TAMTĚJ KOLIKOV NA ZALODY VETERANU

5) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

~~NE~~ ŽKUD JEDEM NA CHALLUPU TAK ŽBOJA NA KOLE
ODPOLEDNE NA PIVKO SYNEK HRANOLKY CI HOSPODEK

6) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké?

7) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO Proč?
 NE Proč? PÁDEŽI SI ORGANIZOVUJÍ VOLNÝ ČAS SAMI

8) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO Čemu? ... OD LAJDEHO NĚCO - PREFERUJI VĚSTRANNOST
Proč?

NE

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Radka Šebková
Rozvojová 10, 165 00 Praha 6

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího:
 Věk rodičů:
 Vzdělání rodičů:
 Věk dětí:
 Bydliště (město, lokalita):
 MAMKA - 40 OTEC - 32
 MAMKA - VŠ OTEC - SS
 S. 3. NESTĚ NENÍ VE ŠKOLCE.)
 PRAHA

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

..... VÝLETY HRANI ČTENÍ

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké: KERAMIKA
 Jak často: 1x TĚDNĚ

NE

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
 otec prarodiče jiný (kdo?)

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

..... VÍKENDOVÝ VÝLET - SPANÍ V CHATOLEM TÁBORĚ,
 LES, KOUPÁNÍ ⇒ 1 DEN Z TOHO

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

..... VYSVĚTLIL BABIČCE, PROČ CHCE RADEJI V AUTOBUSĚ
 SEDĚT S TETOU - ŽE JE NA NI VIC ZVYKLY - ABY TO BABIČCE
 NEBYLO LITD

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MAMKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
 OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

..... O CO SE DÍTĚ ZAJÍMÁ; ABY BYLA ROZVIJEJÍCÍ

Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

..... VÍZ 7) + CENA

Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

..... NAVŠTĚVA ZOO

10) Co pro Vás znamená víkend?

ČAS, KTERÝ SPOLEČNĚ TRÁVÍME JAKO ÚPLNÁ RODINA

11) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy

obvykle

zřídka

nikdy

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma

s rodinou

sportujeme

jedeme na chatu

s přáteli a jejich dětmi

jdeme za kulturou

jedeme za prarodiči

trávíme čas nákupy

Jinak? Jak?

VÝLETY, PROCHÁZKY

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

KDYŽ SI KLUCI HRÁJÍ STÁTOV, KAŽDA JE POZORUVÁ,
MAJÍ SE MOC RÁDI A V TÝDNU JE MÁLO VĚTŠÍ

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

Vše 4)

15) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

ANI NEVÍM

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující

stejný jako v jiných obdobích

nepatrný

nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké? VŠECHNA OBD.
JOU DŮLEŽITÁ, ALE, ROZHODUJÍCÍ JE TAKÉ 0-3

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO

Proč?

NE

Proč?

NEMÁM MOC ČASU, KDYŽ MI NĚKDO
ORGANIZUJE MŮJ VOLNÝ ČAS

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO

Čemu?

TOMU, CO HO BUDE BAVIT

Proč?

NE

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Radka Šebková

Rczvojová 10, 165 00 Praha 6

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího: ženské
 Věk rodičů: 29 (otec 31)
 Vzdělání rodičů: vysší odborné, vyučen
 Věk dětí: 2,5 let a 6 let
 Bydliště (město, lokalita):

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

malování, čtení a prohlížení knížek, zpívání

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké: keramika, výtvarný kroužek, plavání
 Jak často: 1x týdně

NE

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
 otec prarodiče jiný (kdo?)

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

výlet do přírody spojený s hrou a písničkami a prolézání

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

.....

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
 OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

zdravotní nezávadnost, vhodně k věku dítěte

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

kvalita, cena

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

navštěva pražské zoo

0) Co pro Vás znamená víkend?

úklid, dětem se věnuje manžel (tatínek)

1) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy obvykle zřídka nikdy

2) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma s rodinou sportujeme
jedeme na chatu s přáteli a jejich dětmi jdeme za kulturou
jedeme za prarodiči trávíme čas nákupy

Jinak? Jak?

3) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

odpočinek, procházka s dětmi

4) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

návštěva chaty přátel, koupání v bazénku

5) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

.....

6) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké?

7) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO Proč?

NE Proč?

8) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO Čemu? *sport, manuální činnost*

Proč? *rástap. do 25, pro zvládnutí psaní apod.*

NE

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Radka Šebková

Rozvojová 10, 165 00 Praha 6

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího: žena
 Věk rodičů: 29, 37
 Vzdělání rodičů: střední odborná
 Věk dětí: 6, 5
 Bydliště (město, lokalita): Blatná

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

..... plavání, procházky, výlety

2) Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké: mažoretky, tenis
 Jak často: 1x týdně

NE

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
 otec prarodiče jiný (kdo?)

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

..... výlet do aquaparku u Horažďovic

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

..... Ano - neustále

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
 OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

..... musí být zajímavá pro uplatnění tvořivosti, fantazie atd.

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

..... - / -

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

..... výlet do Berouna "na medvědy"
 Prahy do Mořského světa

10) Co pro Vás znamená víkend?

..... užasný čas s rodinou

11) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy (obvykle) zřídka nikdy

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma s rodinou sportujeme
jedeme na chatu s přáteli a jejich dětmi jdeme za kulturou
jedeme za prarodiči trávíme čas nákupy

Jinak? Jak?

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

.....

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

..... výlet lehatkovým vlakem do Ostravy a Ostravské Lá

15) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

..... ne

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké? po... narození!

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO Proč? jan... pokud by byl program pro všechny zajímavý
NE Proč?

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

(ANO) Čemu? cizí jazyky, hudba, malování
Proč? mají pro to nadání
NE

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Radka Šebková
Rozvojová 10, 165 00 Praha 6

10) Co pro Vás znamená víkend?

možnost pustit se kloby práci a věnovat se volně

11) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy obvykle zřídka nikdy

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma s rodinou sportujeme
jedeme na chatu s přáteli a jejich dětmi jdeme za kulturou
jedeme za prarodiči trávíme čas nákupy

Jinak? Jak? všechny uvedené! možností příjedu! výrazně (+ jedeme normálně na výlet)

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

kdž má chlapeček dobrou náladu, dělá nějaký výjev je se rád, je se snáší a nic nás nestresuje

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

ne v období nemám, ale dobrý pro víkend s přáteli a jejich dětmi

15) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

mezi du. do práce

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké? Stejně, on má nějaké období, které je důležitější než ostatní

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO Proč? Proč ne
 NE Proč?

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO Čemu? v jakém
 NE Proč?

Děkujeme Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.

Mgr. Jana Šebková
Mlýnská 10, 165 00 Praha 6

DOTAZNÍK

hlaví vyplňujícího: MUŽ
rodičů: 46/34
věk rodičů: 45/55
počet dětí: 1
místo (město, lokalita): Praha

Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

..... hra s hračkami, pohybové a sbíratelství, prohlížení knih, procházky

Navštěvuje Vaše dítě (děti) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké: plavání
Jak často: 1x týdně
NE

S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka sourozenec kamarádi
 otec prarodiče jiný (kdo?)

Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

..... celodenní výlet kdy jsme se nejvíce spolekali a užívali ho

Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

..... potěšit mě tím (na dovolenou jsem měl, mělo být, čimueli dospělých)

Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA: ano spíše ano spíše ne vůbec ne
OTEC: ano spíše ano spíše ne vůbec ne

Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

..... aby hra něco naučila

Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

..... to když se při výběru

Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

..... návštěva přátel s dětmi, výlet na chalupu, návštěva divadla

DOTAZNÍK

Pohlaví vyplňujícího: žena
 Věk rodičů: žena 42 / muž 44
 Vzdělání rodičů: VŠ / VŠ
 Věk dětí: 4,5 roku
 Bydliště (město, lokalita): Praha 4 - sídliště Horní Počtyly

1) Vyjmenujte tři nejoblíbenější činnosti, kterým se s Vašimi dětmi nejraději věnujete.

Nejraději si povídáme v posteli před spaním, stavíme se s dítětem a učíme se číst, kreslíme, docela se zajímáme jako třeba oloupat cibuli.

2) Navštěvuje Vaše dítě (dětí) zájmové kroužky (prosím zakroužkujte)?

ANO Jaké:

Jak často:

NE zatím ne, až příští rok.

3) S kým tráví Vaše dítě přes týden nejvíce času (prosím zakroužkujte)?

matka
 otec

sourozenec
 prarodiče

kamarádi
 jiný (kdo?) a. samostatně ve škole

4) Popište Váš zajímavě strávený den s dětmi z poslední doby.

Půlnoční čarodějnicí s lampiónovým průvodem, ohňostrojem a smíchem pod stromem v křeslech na Vysočanech. To Houptkové s křesly očítky!

5) Překvapilo Vás Vaše dítě v poslední době něčím, co jste nečekali? Čím?

Houptkové mi řekl usít dárčeky (kamužky z mítkovité, kyčičky).

6) Máte v týdnu čas hrát si s Vašimi dětmi (prosím zakroužkujte)?

MATKA:
 OTEC:

ano
 ano

spíše ano
 spíše ano

spíše ne
 spíše ne

vůbec ne
 vůbec ne

7) Co je pro Vás rozhodující při výběru hračky?

Aby se při hraní mohl trochu spojit mozek a aby se ručičky učily něco nového. (profa. hrajeme stavebnice)

8) Co je pro Vás rozhodující při nákupu hračky?

totéž, co v bodě 7

9) Plánujete jako rodina (popřípadě s přáteli) v nejbližších dnech nějakou zajímavou akci pro Vaše děti? Jakou?

Půjdeme do technického muzea (na přání Houptkové)

10) Co pro Vás znamená víkend?

Jsem celá rodina pohromadě, víkend se úspěšně jíme a
přijíždíme do večera v úlevu a všechno máme dotat společně.

11) Plánujete si dopředu program na víkend (prosím zakroužkujte)?

vždy obvykle zřídka nikdy

12) Jak nejčastěji trávíte víkendy (bez ohledu na počasí, roční období)?

býváme doma s rodinou sportujeme
 jedeme na chatu s přáteli a jejich dětmi jdeme za kulturou
jedeme za prarodiči trávíme čas nákupy

Jinak? Jak? *každou neděli chodíme na výlety a bavíme se společně v přírodě.
Houževka zapojujeme do všech činností. Více všechno třídíme 3x týdně.
denko, ale je u nás z každého patřičného útržku.*

13) Jakou chvíli máte na víkendu nejraději?

Všechny víkendové dny jsou stejné. Nemohu říct, že by
některá byla lepší a jiná horší.

14) Popište Váš nejvydařenější víkend s dětmi. Co jste dělali?

Kateřina den v Horovicích. Byla tam spousta soutěží pro děti,
děti si mohly sednout do letadla a proletět a...

15) Máte nějaký víkendový rituál? Jaký?

Přibližně chodíme na chaloupce po vsi a kontrolujeme vodu
ve všech kanálcích, zapojujeme na obecní prosvět a
tak hodinu přeměňujeme v dětské stopy. To má Houževka rád.

16) Jaký význam má dle Vašeho názoru působení rodiny na dítě v období od 3 do 6 let ve srovnání s jinými obdobími jeho vývoje?

rozhodující stejný jako v jiných obdobích nepatrný nepřemýšlím o tom

Myslíte si, že jiné období vývoje dítěte je po této stránce důležitější? Jaké? *Přírodní je asi
především ráč provázání s přírodou, ládka, poutka, ale
dobrá otázka je, jaké období je pro dítě důležité, když je jim 3-6.*

17) Využili byste nabídky rodinného víkendu s programem pořádaného agenturou?

ANO Proč? *Protože naše funkce není neomezená a vždyť máme
čas i na něco zajímavého.*
 NE Proč?

18) Uvažujete o tom, čemu by se mělo Vaše dítě, podle Vašich představ, věnovat v budoucnu?

ANO Čemu? *čci, aby se věnoval tomu, co mu jde a přináší
radost (je spíše technický, geometrický) ale i tomu
Proč? *co bude v životě jít, přirozeně (jazyk), i když
něco nebude úplně jeho hobby.**
 NE

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas vyplnění tohoto dotazníku.
Radka Šebková
Rozvojová 10, 165 00 Praha 6